

כאמ"ר קרין על אהב נאמר... משה משיבט נבחר... כהן הויה סוף לכל נבחרים... על פי המעשה המצוי... עליו לומר שחבריו בראי... וכן הויה קרין על אהב נאמר... וכן הויה קרין על אהב נאמר... וכן הויה קרין על אהב נאמר...

מראי מקומות לעיון בדף היומי

בית מדרש גבוה לתורה
כולל הדף היומי
קרית ספר ת"ו
מיסודה של עמותת "משולי ערימת" רחוב שאגת אריה 17/25 קרית ספר 71919 מודיעין עילית ארץ ישראל

גליון מספר 341

הוצגה ע"י בנים הנה"ג הר"ר אברהם אליעזר מרקוביץ שליט"א לונדון לע"נ הר"ר צבי בתר"ר מרדכי ורעיתו מרת רחל לאה בת הר"ר אברהם אליעזר ד"ל

מסכת סנהדרין דף סח – דף עד

בס"ד, ז' אייר התשע"ג.

כיצד שאלוהו שאלות בהלכה כדלהלן.

(ח) גמ', עמד רבי יהושע על רגליו ואמר הותר הנדר וכו'. ביד רמה איתא עמד וכו', והפר לו נידונו ואמר הותר הנדר וכו'. וכן כתב בחידושי הר"ן. והוכיח דמי שמת בנידו, מתירין לו לאחר מיתה, ואין צריך לסקול ארונו. וכן הסכים בשו"ת הרשב"א (ח"ב, רכו ורסה. וח"ו, ג). ודחה דעת השואל דרצה לומר דהתירו לו קודם פטירתו. עוד כתב (בח"ב, רכט) דהא דהוצרכו להתיר נידויו, היינו כדי שלא יצטרכו לסקול ארונו, אבל להתעסק בו, פשיטא דמותר, אף אם נשאר בנדו, דלאחר מיתה אינו נהנה כלום, וכן המתעסקין, במצוותן מתעסקין, ואינם מקבלים הימנו טובת הנאה. [אבל בחידושי הר"ן כתב, דמנודה שמת מתירין לו נידויו, ואין צריך לסקול ארונו, וטורחין בענייני תכריכיו וקבורתו. ולכאורה משמע דבלאו הכי לא. ועיין גם בתשובות הרשב"א (ח"ב, פו)]. ובעמק הברכה (אות ה' בהג"ה) כתב, דמותר לעמוד בתוך ד' אמותיו, דאסור דוקא בחיים כגדר הרחקה ממנו. ובשו"ת הרשב"א (ח"ה, רלו) כתב, דאפשר לומר שהותר הנדר ממילא, דאין איסור למתים. ולפי זה צריך לומר כמו שכתב (בח"ד, פו), דאף דהמנודה שמת בנידויו סוקלין את ארונו [אף דהותר הנדר מאלוין], חס ושלום שעשו כן לרבן של ישראל רבי אליעזר הגדול, וצריך לומר, דאין מחמירין בכך אלא במי שנתנדה והוחרם על עבירה שעבר, ולא במחלוקת של רבי אליעזר שהיתה לשם שמים. ובקונטרס עמק הברכה (לרד"ל אות יג) האריך לבאר, שלא נידו את רבי אליעזר בנידויו גמור, ורק גזרו עליו דין הרחקה ד' אמות כדי להרחיקו מבית המדרש. ומשום הכי לאחר פטירתו דלא שייך טעם זה הותר הנדר מאליו.

(ט) גמ', פגע בו רבי עקיבא בין קיסרי ללוד היה מכה בבשרו וכו'. כתב התורת חיים, דבשעה שיצאה נשמתו לא היה שם, כדאיתא בבוהר הק' דיצא קודם שנטל רבי אליעזר שתי זרועותיו. וזהו דלא הצטער בחייו על שלא בא ללמוד הימנו, לכאורה יש לומר, שחשב דעוד יבא אבל עתה שנסתלק ממנו לעולם בכה, ועוד יש לומר דלא הצטער משום שמחמת שהיה בחיים, היתה תורתו בעולם].

(י) גמ', אלמא מרבי אליעזר גמרה. כתב התורת חיים, דאף דמרבי אליעזר הוה גמיר מעשה דלקיטת קשואין, ומשמיה דר' יהושע דינא קאמר שהעושה בהן מעשה חייב ובאוחז את העינים פטור, מכל מקום, פריך שפיר, דרבי עקיבא ודאי לאו דינא אשמועינן, דכבר תנא ליה רישא דמתניתין, אלא משום דאותו כישוף דנטיעת קישואין דבר גדול הוא ואין רוב המכשפין בקיאיין בו, ואין אדם יכול להכיר בו איזהו מעשה גמור ואיזהו אחיות עינים, לכך קאמר רבי עקיבא משמיה דר' יהושע דאפילו בלקיטת קישואין הוא יודע להבחין אם עשה מעשה גמור ולחייבו, ואם אחז את העינים לפטורו, אלמא דמעשה קישואין מרבי יהושע גמיר.

דף סח ע"א

(א) גמ', ונכנס הורקנוס בנו לחלוץ תפיליו. הרא"ש (מועד קטן פ"ג סימן ט) הוכיח מכאן בשם הראב"ד, דמנודה, אשתו ובניו מותרין לעמוד בתוך ד' אמותיו. אמנם הר"ן (נדרים ז: ד"ה וכי עייל) כתב, דאפילו בני ביתו נוהגין בו נידויו. [והביא דעת הראב"ד, דאשתו אינה חייבת לנהוג בו נדויו משום דהוויא כגופו, ולכאורה משמע מדוייק מדבריו דלראב"ד בני ביתו אסורין, ולא כמו שהביא הרא"ש בשמו]. ולפי זה כתב הספר האשכול (ח"ב הלכות מ"ק ואבילות סימן מו), דשאני רבי אליעזר דלא נתנדה מחמת עבירה אלא לצורך שעה, והוי נידויו קל. ועיין גם אות ז'.

(ב) רש"י ד"ה לחלוץ תפיליו, של אביו דקסבר לאו זמן תפילין הוא ואסור להניחן שמא יצא וכו'. הקשו בחידושי הגרע"א, והמחצית השקל (אר"ח שח, על המגן אברהם סק"א), והשאגת אריה (סימן מב) והרש"ש, מזה דקתני בשבת (סא:), דגם למאן דסבר דשבת זמן תפילין הוא, אסור לצאת בהם לרשות הרבים, ואמאי כתב רש"י דקסבר דשבת לאו זמן תפילין הוא. ותירצו על פי מה שכתבו התוס' במנחות (לו:): ד"ה אי, דלמאן דסבר שבת זמן תפילין, לא גזרו אלא להניח ברשות הרבים ולא בבית ובחצר, כיון דעשוי למשמש בתפילין מידכר דכיר ליה. אבל למאן דאמר שבת לאו זמן תפילין, אסור להניח אפילו בבית ובחצר, וכדביאר המגן אברהם (שם), דכיון דלאו זמן תפילין הוא, לא מחייב למשמש בהם.

(ג) גמ', דעתו ודעת אמו נטרפה. ביאר הספר חסידים (תקסט), וכן ביאר במהרש"א (חידושי אגדות), לפי שלא הדליקה עדיין הנר, שמצוה באשה. [אמנם בירושלמי שבת (פ"ב ה"ו)] איתא דטען שדעת בנו נטרפה, ולא הזכיר דעת אמו, וכן לא הזכיר ענין הטמנה, אלא הדלקת הנר בלבד. וצריך עיון, דהרי אמו היתה בחיים ואי מהאי טעמא הרי לא דעתו נטרפה אלא דעת אמו. (א.ג.). וקשה לומר דחיוב ההתראה בערב שבת מבן על אמו נמי, דלכאורה אינה מצות הזכרים אלא חיוב הבעל].

(ד) רש"י ד"ה איסור סקילה, הדלקת הנר והטמנת חמין. הקשה הערוך לנו, דהטמנת חמין לא הוי אלא איסור דרבנן. וכתב, דלכך סיים רש"י דבתפילין אפילו אם יצא לרשות הרבים ליכא איסור דאורייתא, כיון דבחול הוה תכשיט הוה מלבוש אפילו בשבת, מה שאין כן הטמנת חמין, דחיישינן שמא יעבור על איסור סקילה.

(ה) [תוס' ד"ה לחלוץ, בתוה"ד, דכל שאסרו חכמים לצאת בו לרשות הרבים אסור לצאת בו לחצר וכו'. ואין להקשות מזה דבשבת (סד:)] פלגי אמוראי בהא, ואיכא מאן דשרי, ואיך יפרנס דברי רבי אליעזר הכא. דבלאו הכי איתא התם דפלוגתא דתנאי הוא, ויש לומר דרבי אליעזר סבר כמתניתין דהתם דאסרה (א.ג.).].

(ו) תוס' ד"ה הואיל בסוה"ד, וי"ל דודאי תפילין ברישא וכו'. הקשה המצפה איתן, מהא דאיתא במנחות (לו:), דבספק חשיכה לא חולץ ולא מניח, והדלקת הנר אין מדליקין בספק חשיכה.

(ז) גמ', אמרו לו לא היה לנו פנאי. כתב הירמיה, דלא מהאי טעמא אלא לפי שברכוהו, אלא שלא רצו לומר לו זאת מפני כבודו. וכן כתב בחידושי הרמב"ן (בבא מציעא נט:), שלא באו ללמוד ממנו תורה, משום שהיה מוחרם, והוסיף דקתני במועד קטן (טו:), דמוחרם אינו שונה ולא שונים לו, אף דלמנודה אין איסור. אמנם בשו"ת הריב"ש (קעג) כתב, דהיה גנאי אם יבואו ללמוד לפניו וינהגו בו מנהג נידויו, אבל לא נאסרו ללמוד עמו שהיה מנודה ולא מוחרם, כמו שמוכח מהא דשאל להם רבי אליעזר ועד עכשיו למזה לא באתם. וכן הוכיח הריטב"א (החדשים בבא מציעא שם), מדאמר לו ללמוד תורה באנו. ובקונטרס עמק הברכה (לרד"ל) הקשה דלשיטת הרמב"ן,

פרק בן סורר ומורה

דף סח ע"ב

(א) מתני', ועד שיקיף זקן, התחתון ולא העליון אלא שדברו חכמים וכו'. ביאר הפסקי הרי"ד, שהמשנה היתה שגורה בפיהם, "עד שיקיף זקן", ופירש המסדר, דהאי זקן, לאו זקן העליון הוא אלא התחתון, ואף שאין קרוי זקן אלא העליון, דיברו חכמים בלשון נקיה. ועיין עוד בירמיה.

(ב) גמ', ותו היכא אשכחן וכו'. הקשה החידושי הר"ן, הא היינו קושיא קמיייתא שלא בא לכלל מצוות, שמשום שלא בא לכלל מצוות לא מצינו שחיבו הכתוב. ותיירץ, שמה שאמרו שלא בא לכלל מצוות, היינו שלא

הנחל יצחק (סימן ז) דייק **מתוס' חולין** (לג.) ד"ה **אחד**, דלא סבירא להו כללא דהרמב"ם דלא ניתנו השיעורים לבן נח. ואתי שפיר.

(כ) בא"ד, הא אמרינן בפרק מי שמת אין זכיה לקטן. היינו מדקתני התם, דלרבי אלעזר כיון דאין קטן יכול לזכות בעצמו, תקינו ליה רבנן זכיה, וכמו שפירש שם הרשב"ם (קנו): ד"ה **זכין לקטן**.

(כא) בא"ד, שם. **תוס' בגיטין** (סה.) ד"ה **צורר** כתבו, דהתם איירי בקטן שאינו מבחין בין צורר לאגוז. וכן ביאר המהר"ם הכא, לפי מה שכתבו התוס' להלן דזכי מדאורייתא, על ידי דעת אחרת מקנה. ומבואר דאותו קטן אינו זוכה אפילו על ידי דעת אחרת מקנה, והוא הדין שוטה. (וכן כתבו השולחן ערוך (חור"מ רמג, טז) והרמ"א (חור"מ רלה, כ). אמנם בשיטה מקובצת (כתובות כ.) בשם שיטה כתב, דבשוטה מהני דעת אחרת מקנה). עוד ביאר, דהתם איירי בקטן חליפין דאין מבחין, וכדביאר הר"ן (גיטין ל: מדפי הרי"ף), דהא דקטן זוכה לעצמו, דוקא בדבר שהגיע לידו, אבל בהקנאה כגון אגב וחליפין לא, לפי שהקטן אינו יודע בדרכי ההקנאה.

(כב) בא"ד, ומיהו בפרק התקבל וכו', משמע דהיינו מדאורייתא מדפריך וכו'. [קושיית הגמ' התם, מבוארת בתוס' להלן, ובאות כגן]. **התוספות הרא"ש** (גיטין סה.) דחה ראית התוס' וכתב, דהפקר בית דין הפקר מהני שיקנה הקטן. ודהיינו, דהפקר בית דין הפקר מהני אף להקנות. **והמחנה אפרים** (משיכה סימן ב) **ובשו"ת החתם סופר** (יור"ד שיד) כתבו, דתוס' סברי דקנין דרבנן לא מהני לדאורייתא. או דסברי דהפקר בית דין הפקר לא מהני להקנות. ועיין מה שהקשה בשיעורי רבי שמואל על הוכחת התוס'.

(כג) בא"ד, והשתא ניהא הא דאמר בפ' לולב וערבה (סוכה מו:) לא ליקני וכו', דמיקנא קני אפילו מדאורייתא. **רש"י** (שם) ד"ה **מקנא קני** כתב, דהא דקני היינו מדרבנן. וכתבו המהרי"ט (אהע"ז מא) **והשער המלך** (פ"ח מלולב ה"ב) **והבנין שלמה** (הכא), דדעת התוס', דלא שייך לומר התם דהוי מדרבנן, דאם כן היאך אמר אקנוני לא מקני, הא מדרבנן מצי להקנותו לאחרים כשהגיע לעונת הפעוטות. וניהא להו לאוקמי הא דאמרינן התם אפילו בקטן שהגיע לעונת הפעוטות, אף דמקחן מקח ויכול להקנות, דהא לא חל אלא מדרבנן. ונדלא כמו שכתב הר"ן (שם כב: מדפי הרי"ף), דאיירי בקטן שלא הגיע לעונת הפעוטות. וכן צריך לומר בשיטת רש"ן.

(כד) בא"ד, וא"ת והיאך מדקדק בגיטין (סה.) דזוכה לאחרים מדפודה מעשר שני לאחרים וכו'. וכן הקשו התוס' בגיטין (שם) ד"ה **ופדו**. וכדביאר שם **התוספות הרא"ש**, דראיית הגמ', שזוכה לאחרים מהא דפודה עבור הבעלים, דהיינו דקונה המעשר שני מגובה עבור הבעלים. ומקשו התוס' הא ליכא דעת אחרת מקנה.

(כה) בא"ד, בתוה"ד, וי"ל דקסבר המקשה דכמו שזוכה לעצמו בחילול מעשר מן התורה מחמת דמופלא סמוך לאיש דאורייתא וכו'. ביאר המהר"ם דהא דפליגי התם בגמ' אי זוכה לאחרים, אי לאו, היינו, אי מילתא דאיתא בנפשיה יכול לזכות לאחרים, דכיון דלעצמו זוכה על ידי דעת אחרת מקנה, זכי נמי לאחרים, ומאהי טעמא מופלא דיכול לחלל מעשר שני לעצמו, אי יכול לחלל לאחרים תליא בהאי פלוגתא.

(כו) בא"ד, אי נמי במעשה ידיו דמלאכתו ושכר טרחו שלו מדאורייתא. ביאר **הקצות החושן** (רמג סק"ד), דכל חוב שחייבים לקטן זוכה בו, ואף שוטה דלא מהני ליה דעת אחרת, מכל מקום היכא דאית ליה חוב זוכה בו מדאורייתא. ולפי זה כתב, דאפשר ליתן פדיון הבן לקטן. והביא **שהפני חדש** נסתפק בזה. [והנהתיבות המשפט (שדמ סק"א) כתב, דפרעון חוב אין צריך מעשה קנין. ועיין עוד ביאר בשיעורי רבי שמואל]. אבל בתשובות הרשב"א (ח"ג, עט, הובא בבית יוסף חור"מ טו סק"ב), פליג אתוס', וסבר דבשכר טרחו נמי לא זכי מדאורייתא, דכתב דאין זוכה אלא על ידי דעת אחרת מקנה.

(כז) בא"ד, דא"כ תיקשי לן כל גרים היאך מטבילין אותן. כתב **הקובץ שיעורים** (כתובות אות לג), דמבואר בתוס' דכל גירות, הבית דין עבדי לכל החלות, ולא סגי בדעת המתגייר, ולכן הקשו דאין זכיה לעכו"ם.

(כח) בא"ד, וא"ת והיאך נתגייר כי אמרינן נמי דקטן וגוי. כתב בשיעורי רבי שמואל, דלפי מה שכתב המנחת חינוך (הובא לעיל אות יח) דגדלות דבן נח תליא בדעת, אתי שפיר, דכיון דקודם הגירות הוי בן נח, והוא בן דעת, ממילא הוי גר ככל גר גדול. וכתב לדחות, דאפשר דכיון דעל ידי מעשה הגירות נעשה ישראל, נידון לענין דעת על הגירות, בדיני גדלות דישאל.

(כט) בא"ד, וי"ל כגון שנתגייר אמו כשהיא מעוברת וכו'. הקשה בחידושי הגרע"א (כתובות יא.), בשלמא למאן דאמר עובר ירך אמו, אבל למאן דאמר עובר לאו ירך אמו, הוי גירות בפני עצמה. ואמנם הבית יעקב (שם) והאבני מילואים (ד סק"ב, יג סק"ד) כתבו, דדברי תוס' נאמרו למאן דאמר עובר ירך עמו, אבל למאן דאמר עובר לאו ירך אמו לא מהני מדאורייתא. וכן פשטות

חייבהו הכתוב חיוב של עצמו, אבל שלא יענישוהו בית דין אינו בכלל, דשמא נאמר שבית דין מענישים אף מי שלא בא לכלל מצות, כדי לייסר השומעים, והוא מה שאמרו דלא אשכחן דחייב רחמנא, שאף בגוונא שצריך עונש להפחיד השומעים כמו רוצח, לא מצינו שחייבו בו את הקטן.

(יג) גמ', אמר רב יהודה אמר רב דאמר קרא וכי יהיה לאיש בן בן הסמוך לגבורתו של איש. פירש רש"י ד"ה **וכי**, לכשיגיע לכלל איש הבן הזה, קורא לו הכתוב בן סורר ומורה. וביאר דבריו בספר עמודי הארזים (על היראים סימן מז אות ו), דמדכתוב "איש", היינו גדול, והיינו בן י"ג והביא ב' שערות, וכדכתב רש"י ד"ה **שנאמר**, אלא דממעטינן היכא שהגיע לגבורת איש, דהיינו משהקיף זקן התחתון, מדקראו הכתוב "בן", דבעינן "איש" שנקרא "בן". [ועיין לקמן אות יד].

(יד) תוס' ד"ה בן הסמוך לגבורתו, וא"ת דילמא שנה שלפני הגדלות וכו'. ביאר הערוך לנר, דכוונתם דנדרוש בן הסמוך לאיש, הסמוך להיותו גדול, דהיינו מבן י"ב. ותירצו, ד"איש" משמע לשון גבורה, והיינו הקפת זקן התחתון. והקשו, דאכתי למה לי טעמא דמתניתין שלא בא לכלל מצות. ותירצו, דהוה אמינא דכבר התחיל זמן חיובו קודם שהביא ב' שערות מגיל י"ב, דהוי נמי סמוך לגבורת איש (וכן כתב השי"י קרבן פ"ח ה"א). ולהכי קתני במתניתין טעמא "דלא בא לכלל מצוות", והוי סמוך לסמוך. אבל המהרש"א כתב, דכוונת תוס' מקודם הבאת שערות, היינו בתר שני גדלותו ומקודם שהביא ב' שערות, [והיינו לפי דעת הרמב"ם הובא לקמן (טט) אות ב'] שיש דין שנים. עיין שם]. וכן משמע ברבינו יונה, והא דקמשמע לן דבכהאי גוונא פטור שלא בא לכלל מצוות, ביאר, דכיון דאמרינן דעל שם סופו נהרג היה ראוי לענשו אף בקטנות, והיינו משום דהוה סלקא דעתין דקרא ליכא לאוקמא אלא בקטן דוקא, ואגב הי סברא מקשה, משום דמסתברא דאי קטן חייב, משום האי סברא הוא, אבל השתא דאיכא לאוקמי קרא בגדול, אף דעל שם סופו נהרג, לא היה נראה בעיניו לחייב קטן. ועיין במהרש"א, וכן מה שביאר בתחילת התוס'.

(טו) בא"ד, שם. כתב בתוס' הגרע"א (למשניות שבת אות פט), דלקושייתם דנימא דבן סורר הוי בשנה שלפני הגדלות, לא הוי התראת ספק, (שמא לא יביא ב' שערות לסוף השנה ואינו סמוך לאיש), דכיון דרוב מביאים ב' שערות בזמנן, לא מיקרי התראת ספק. אלא דרן, איך נוכל להורגו עתה, הא בכל מילי דאורייתא לא סמכינן אהאי רוב שהביאה ב' שערות, כגון לחליצה וכדומה, ואם כן שמא אין הוא מופלא הסמוך לאיש. ואין לומר דאין דנין אותו עד שיביא ב' שערות, דהא אמרינן לקמן (עא:), דברח עד שלא נגמר דינו ואחר כך הקיף זקן התחתון פטור דאישתני דינא, והכי נמי הכא, כשיביא ב' שערות אישתני דינא. ואין לומר דגומרינן דינו עתה וממתנינן עם העונש עד שיביא ב' שערות, דהוי עינוי הדין. ואין לומר דגומרינן על תנאי שיביא ב' שערות, דליכא עינוי הדין, דעדיין ליכא חיוב מיתה בדאי אלא רק על תנאי, דמכל מקום נימא אישתני דינא, דהא דבנגמר דינו ואחר כך הקיף זקן התחתון חייב, היינו משום דהווי גברא קטילא, אבל בגוונא דידן אינו, כיון דאי אפשר להמיתו עתה. ונשאר בצריך עיון גדול אם אפשר להורגו עתה. אמנם המנחת חינוך (רמח) נקט, דבגמר דין על ספק יש עינוי הדין. כמו כן נסתפק (שם) אם אפשר לעשות גמר דין על ספק.

(טז) בא"ד, בסוה"ד, כיון דאינו ראוי להוליד וכו'. עיין מה שכתבנו לקמן טט. אות ה.

(יז) גמ', אם אין לאיש גואל וכי וכו'. ברייתא היא בבבא קמא (קט.). וכתב הדבר אברהם (ח"ג, י, ה), דרב חסדא לא איתותב מהאי ברייתא, דאף לרב חסדא הא דקטן מוליד אינו אלא מיעוטא דמיעוטא ואין חוששין לו, ושפיר אמרינן דקטן אי אתה צריך לחזור אחריו, ורק רבה אמר להדיא דקטן אינו מוליד כלל. ועיין עוד בכוס הישועות ובשו"ת חתם סופר (חור"מ כח).

(יח) רש"י ד"ה שאין לו גואלין, בתוה"ד, כל זמן שלא כלו בני יעקב. וכן כתב רש"י בבבא קמא (קט.). ד"ה **וכי**. והקשה בשו"ת החתם סופר (חור"מ קכו), מהא דאיתא בבבא בתרא (קטו:) דגמירי דלא כלה שיבטא, ואם כן הוי ליה למימר עד ראובן [וכן כתב היד רמה]. וכתב, דמשכחת לה שהגולן ממשפחת הנגול וכלה שבטא, ולא נשאר כי אם הגולן.

(יט) תוס' ד"ה קטן אי אתה צריך לחזור בו, וא"ת ומנא ליה להאי קטן ממונא וכו'. הקשה בשיעורי ר"ד פוברסקי, דמשכחת לה שפיר, בגוונא שהיה לו ממון קודם שנתגייר, דכתב המנחת חינוך (כו, ה. קצ, ח) על פי מה שכתב הרמב"ם (פ"ט ממלכים ה"י) שלא ניתנו השיעורים אלא לישראל בלבד, דבן נח נעשה גדול כשיש לו דעת ויכול לזכות כגדול, אף שלא הגיע לי"ג, וכמו שכתב בשו"ת הרא"ש (כלל טז), דשיעור ד"ג שנים הוי הלכה למשה מסיני. ואחר שנתגייר הוי קטן פחות מ"ג, ונמצא שיש לו מעות מהתורה. אמנם

דורות הראשונים אולידו בח' שנים, אלא בט'. נומה שכתבו התוס' בתחילת דבריהם דורות הראשונים אולידו בח' הוא לא בדוקא. אמנם עיין מה שכתב המהר"ם.

ד) גמ', איש אין לי אלא איש בן ט' שנים וכו'. פירש רש"י ד"ה איש, דגבי שפחה חרופה קאי. וכתב הרמב"ם (פ"ג מאיסורי ביאה הי"ז), דבן תשע שנים ויום אחד שבא על שפחה חרופה, היא לוקה והוא מביא קרבן. (וכ"כ בפ"ט משגגות ה"ג). והראב"ד השיג עליו, דלא מצינו קטן בר עונשין, וקרוב זה מן העונשין הוא. וכן כתב, דהיא אינה לוקה, דהיכא דהוא פטור מקרבן היא פטורה ממלקות. והקשו התורת חיים והערוך לנר, לשיטת הראב"ד, הא הכא איתרבי ביאת בן ט' לגבי שפחה חרופה. וכתב האבי עזרי (הלכות שגגות שם), דהראב"ד למד כמו שכתבו הכא היר רמה והמאירי, דלא קאי הכא לגבי שפחה חרופה, אלא לגבי טומאת שכבת זרע דנתרבה דשכבת זרע דבן ט' מטמאה, אבל לא פחות. וכן פסק הרמב"ם (פ"ה מאבות הטומאה ה"ב). אבל היראים (סימן שצא) והראב"י (ח"א, קסו) והאליה רבה (אור"ח תכו סק"ט) בשם הראב"ן (סימן נד) והמגן אברהם (שם סק"ז) כתבו, דמטמא בקרי גם בבן יום א'. והמי נפתוח (אמנה לו) כתב בדעתם, דהשכבת זרע של בן יום א' אינה מטמאה, אבל התינוק עצמו טמא. אמנם האור זרוע (הלכות בעל קרי סימן קכו) כתב בשם רבינו חננאל, שאין שכבת זרע של קטן מטמאה. ועיין רש"י סוכה (כא). ד"ה ומביאין. ומה שכתבו בדעתו הברכ"י יוסף (אור"ח תנו) והמי נפתוח (שם). ובספר מי נדה (נדה לב): כתב בדעת רש"י בכורות (כו). ד"ה הלכך, דנחלקו בדבר תרי לישני בגמ' שם.

ה) גמ', והא א"ר כרוספדאי כל ימיו של בן סורר ומורה אינו אלא ג' חדשים בלבד וכו', בן ולא הראוי לקרותו אב. ביאר היראים (סימן נו), דמי שהביא ב' שערות ראוי להוליד בלא נס ושינוי. וכתב בספר ווי העמודים (שם, ג), דמשמע ליה דהך דרשא, אתיא אפילו למאן דאמר דקטן מוליד, דכל מה דמוליד הוא בדרך נס, וקרא ממעט הראוי להוליד בלא נס. אבל המהרש"א כתב (ברש"י ד"ה והא, ולעיל סח: בתוס' ד"ה בן), דכל דברי ר' כרוספדאי למאן דאמר קטן אינו מוליד, אבל מאן דאמר קטן מוליד, מפרש דברי תנא דבי רבי שמואל כפשטיה, כדבעי למימר מעיקרא, בבן שנולד לו כבר בקטנותו. וכן כתב הבית שמואל (קסט), דסדר חליצה סק"ז) בשם המהר"ם. ובחיודושי רבי מאיר שמחה, והדבר אברהם (ח"ג, י ה), כתבו, דאפשר לומר כסברת היראים. [ולא הביאו דבריו]. ורש"י ד"ה אלא, גרס אלא כי אתא רב דימי, דהיינו דסבר דהיא מסקנא דשמעתין].

ו) גמ', בן ולא הראוי לקרותו אב. היר רמה ביאר, שרואין עתה שראוי להיות אב לאחר ט' חדשים. וכן כתב הערוך לנר, [ועיין שם מה שכתב לפי זה]. אבל הגרע"א (ליור"ד פו על הש"ך סק"ד), הוכיח מסוגיין דאב לעובר חשיב אב.

ז) גמ', למה לי ג' בתרי ותילתא סגיא. הקשה השירי קרבן (פ"ח ה"א), דהוי ליה למימר שני חדשים ושמונה שעות, דיוולדת לשבעה יולדת למקוטעין דהיינו ששה חדשים ויום אחד. וכתב הדברי חיים (דיני יבום סימן א), דתרי ותלתא לאו דוקא, אלא לכלל היותר הווי תרי ותלתא, אף ביולדת לז' שלמים, אבל באמת ביולדת לששה ויומים, ניכר לשליש ימיה.

ח) גמ', א"ל לעולם אימא לך עוברת ניכר לשליש ימיה זיל בתר רובא. כתב היר רמה, דאי נסיב ואינכר עובר בבציר מתלתא ירחי, נמי מיפטר לרבינא, דראוי לקראו אב. וספק הגמ', אי תלינן דתתרימי ליה איתתא דילדה לשבעה ומינכר עוברת. אבל הדינא דחיי (לאוין רח) כתב, דמסתמת הרמב"ם (פ"ז ממרים ה"ו) נראה, דיש לו דין בן סורר ומורה, דלא אמר קרא ולא מי שראוי להיות אב אלא על רובא בעלמא, וכיון דרובא דעלמא אין ראוי לקרותם אב בבציר מתלתא ירחי, לא מיפטר בכל גוונא. אבל היר דוד כתב, דאין ראייה מסתימת הרמב"ם. עיין שם. [ואפשר דתלי בב' הביאורים בחידושי הר"ן]. ומבואר מדברי היר רמה, דרבינא אית ליה, דעוברת ניכר לשליש ימיה. וכן מוכח ברש"י נדה (ח): ד"ה דילדה לז'. [לפי מה שביאר דבריו הערוך לנר (שם). ועיין שם בחידושי הריטב"א ובמהרש"א]. אבל הרש"ש (הכא וביבמות מב. ועל מדרש רבה וישב פה, י) כתב על פי הגמ' ביבמות (שם), דרבינא לא דחי אלא ראייתו אבל לא דבריו. והחזון איש (אבהע"ז קלד לדף מב). כתב, דרבינא פליג ארב הונא בריה דרב יהושע. ויישב הגמ' שם אליבא דרבינא.

ט) גמ', ובדיני נפשות מי אזלינן בתר רובא וכו'. הקשה החידושי הר"ן, הא בחולין (יא): ילפינן מדיני נפשות דאזלינן בתר רובא, משום דלא חיישינן דילמא טריפה הרג. ותירץ, דהתם אי חיישינן שמא במקום נקב נקב, אי אפשר לבדוק ההרג, וכיון דאמר רחמנא דנקטול רוצח, על כרחין אזלינן בתר רובא דאינשי דלא הווי טריפה, אבל היכא שאפשר לקיים את הדין, במקום שיש לפטור אחד מפני חשש, היה ראוי לחוש, כגון בגוונא שאפשר

דברי הריטב"א, (שם). אבל החזון איש (אהע"ז ד' סק"ט) ביאר, דאף למאן דאמר עובר לאו ירך אמו, הווי דעה אחת הלכך מהני ליה דעת אמו. וכן כתב בשיעורי רבי שמואל (סטנסיל) בדעת הריטב"א (שם). וכן הוכיח בשיעורי רבי שמואל מותוספות הרא"ש בכתובות (שם).

ל) בא"ד, ולכל מילי חשיב גר וכו'. אבל רש"י בכתובות (יא). ד"ה על דעת כתב, דאין יינו יין נסך. וכתב הבי"ח (יור"ד רסח סק"ט), דסבירא ליה, דלא הווי גירות אלא מדרבנן, ולכך לגבי יין נסך מהני הגירות.

לא) גמ', אלא בגזל הגר הכתוב מדבר. פירש רש"י ד"ה בגזל, דאין לו יורשין. וכדיבאר היר רמה, דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי. החתם סופר (תורת משה קמא) נשא יב,ג, נסתפק, מנין לרבותינו דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי לענין דין ירושה ועריות ועוד. דמקרא ד"זאם אין לאיש גואל" אין הכרח דמיירי דוקא בגר, דיש לומר דמיירי בשתוקי. וכתב, דברש"י (סט). ד"ה ואמר משמע, דאיירי דוקא בגר שידוע שלמעלה אין לו גואלים ואין צריך לחפש אלא למטה, ולכך קטן אין צריך לחפש למטה כי אינו מוליד, אבל אי מיירי בשתוקי קטן נמי צריך לחפש למעלה אולי ימצא לו אב, ומאי טעמא ממעט קטן, וסיים דעייין צריך עיון גדול. ובחיודושי לעבודה זרה (סד). הוסיף להקשות, דאפשר לאוקמי קרא בעבד משוחרר, דמעיקרא חמור והשתא אדם כדאיתא בקידושין (סב):. והרמב"ם בפירושו המשניות (דמאי פ"ו משנה י) כתב, דהא דגר אינו יורש ומוריש לאביו, לפי שאין ביניהם קורבא, שהדת הבדיל ביניהם. והראב"ן (יבמות כב): כתב אסמכתא לגר שנתגייר כקטן שנולד דמי, מ"זאת הנפש אשר עשו בחרין", דאמרו בבראשית רבה, אברהם מגייר את האנשים ושרה מגיירת את הנשים, דהיינו דאברהם ושרה שגגירום עשו אותם ולא יולדיהם. ובספר הגימטריאות (המיוחס לרבי יהודה החסיד, כרך א' ענינים שונים אות ג) כתב, דגמרינן ליה מדכתיב (מלכים איה, יב) בעובדיהו, שהיה ירא את ה' מנעוריו, וכבר היה גדול בשנים כשנתגייר. והריטב"א (יבמות מה): כתב בשם רבו הרא"ה דרבי יוסי יליף לה, מדכתיב (רות ב,יב) "ישלם ה' פעלך וגו'", דדרשינן "אשר באת היום לעולם". ועיין עוד בעל הטורים (דברים כד,יז), אלשיך (קדושים יט,לג), לבוש (יור"ד רסט, א). שו"ת חוות יאיר (עט), הגהות שער יוסף בסוף ספר חתם סופר על התורה (במדבר עמוד קעח), גלוני הש"ס (קדושין יז):, משך חכמה (דברים ה,כו).

לב) גמ', קטן אי אתה צריך לחזור עליו בידוע שאין לו גואלין. בספר עדות ביוסף (לבעל השואל ומשיב, נדה מה). הביא, דפליגי ב' לישני בנדה (שם), אי גויה קטנה יכולה ללדת, דבלישנא קמא אמרינן דיכולה ללדת כיון דבשר חמורים בשרם (וכתב הגן המלך סימן קלא בסוף שו"ת גינת ורדים אור"ח, דהיינו מגיל ג' שנים ויום אחד). ובלישנא בתרא אמרינן דאינה יכולה ללדת. (ובספר גן המלך (שם) כתב, דהעיקר כלישנא בתרא). והקשה, דללישנא קמא איך אמרינן הכא דגר קטן אי אתה צריך לחזור עליו. [דהבין דללישנא קמא גם זכר קטן יכול להוליד]. ותירץ החלקת יואב (אור"ח א), דכשמתגיירת משתנה טבעה, ואינה יולדת. והחזון איש (יור"ד רטו לדף מה) כתב [לגבי קושיא אחרת], דאפשר דאיירי דהיא גדולה בזמן שנתייה, כמו שכתבו התוס' ד"ה בידוע (לקמן ט).

דף סט ע"א

א) תוס' ד"ה בידוע, בתוה"ד, בדורות הראשונים שהיו ממהרים להביא שערות היה זמן גדלות מקודם הרבה. וכן כתב השיטה מקובצת (בבא קמא קט): בשם הרא"ש. והוסיף לבאר, דאף דשתי שערות קודם הפרק הם שומא, שמא היו להם שערות גדולות וזקן בילדותם, וכן האשה היו לה דדים גדולים ושער הרבה.

ב) בא"ד, שם. וכן כתב בחידושי הר"ן, אלא שכתב שהיה על ידי מה שהיו יולדים, ובנים כסימנים. אבל המאירי כתב, דבדורות הראשונים, כשילדו היו קטנים. וכתבו בשיעורי רבי שמואל, ובשיעורי ר"ד פוברסקי, דכן שיטת הרמב"ם (פ"יא מנדרים ה"ב ופ"ב מאישות ה"ט), דשנים הווי תנאי בגדלות, וכדהוכיח הגר"ח (הובא בכתבי הגר"ז תמורה ב). אבל שיטת תוס' הכא ובנדה (מה): ד"ה אילימא, ובתוס' יבמות (מו): ד"ה רבי, ותוס' יבמות (יב): ד"ה הרי דהגדלות תלויה בסימנים, ושנים בעינן כדי שהשערות יהיו סימן ולא שומא. אמנם בשיעורי רבי שמואל, כתב, דאף לשיטת הרמב"ם, אפשר לומר דנעשה גדול גם קודם י"ג, כשהגיע לשנים הראויות להבאת סימנים.

ג) בסוה"ד, התם רוצה להוכיח וכו'. הקשה התוספות הרא"ש, דילמא בצלאל בר עשר שנין הווי ואינהו בתשעה אולידו. והמהרש"א כתב, דכוונת התוס', דסוגיא דהתם רב חסדא קאמר לה, ואיהו סבר הכא דקטן מוליד, וסבירא ליה דבדורות הראשונים נמי היה זמן גדלות כדהשתא, אבל לרבה אין ראייה

מולידים בבן ח', הוה גמרי מדורות הראשונים, אלא כיון דהוה רק יחידים אין ללמוד מהם, שדיני התורה אינן אלא על הרוב. וסבר הר"ן, דלביית שמאי הוי ביאת בן ח' ביאה מהתורה ופוסל בתורת ודאי. וכן שיטת רש"י ד"ה פסלה. אבל היד רמה כתב, דלביית שמאי לא הוי ביאתו ביאה אלא לפוסלה מן הכהונה, אבל לענין קטלא לא מיחייבא, דזיל בתר רובא. וכתב בשיעורי ר"ד פוברסקי, דהא דפסלה מן הכהונה היינו מדרבנן.

(יו גמ', שם. בנדה (לב): איתא, דשיעורא דבן ט' שנים ויום א' הוי הלכה למשה מסיני. והקשה הערוך לנר (שם מה.), אם כן איך שייך למילף מדורות הראשונים נגד הלכה למשה מסיני. ודוחק לומר דבית שמאי ובית הלל בהכי פליגי, דלביית שמאי ליכא הלכה למשה מסיני, ולבית הלל איכא. ועוד, דמלשון הגמ', דבית הלל לא גמרי מדורות הראשונים, משמע, דרק מפני שנשנתו הטבעים לא הוי בבן ח'. [נואפשר, דלרב חסדא דסבירא ליה לעיל (סח:)] דקטן מוליד, היינו דבורות האחרונים קטן יכול להוליד מבן ט', וכדמשמע לעיל ריש עמוד א' בקושיית אב"י, דהא דבן ט' ראוי לביאה, לפי שיכול להוליד. ולפי זה לא הוי הלכה למשה מסיני, אלא בעינן גיל דראוי לילד, ונחלקו בית שמאי ובית הלל אי ילפינן מדורות הראשונים דאולידו בבן ח'. וכן כל הראיה דבורות הראשונים אולידו בבן ח' היינו דוקא לרב חסדא דסבר קטן מוליד, וכמו שכתבנו לעיל עמוד א' אות ג, בשם המהרש"א, אבל לרבה דאין קטן מוליד, הא דבבן ט' הוי ראוי לביאה, הוי הלכה למשה מסיני, ונחלקו בית שמאי ובית הלל האם הוי בבן ח' או בבן ט'. אבל היראים (יח) כתב על גמרא דידן, דשיעור זה הלכה למשה מסיני. והאור זרוע (הלכות בעל קרי סימן קכו) הקשה, מאי איכא בבן ט', דהוי ראוי לביאה. עיין שם. וכן נתקשה הצפנת פענח (בעמוד א. ועיין שם בפ"ד מאיסורי ביאה ה"א). הא בודאי יורה כחך דאם לא כן מאי אשמעינן דפחות מבן ט' אינו מטמא (עיין עמוד א' אות ד) הא אמרינן בנדה (מג.). דכל שכבת זרע שאינו יורה כחך אינה מטמאה. ואם יש לו קרי ודאי יש לו קושי.

(יח גמ', דל תרתי שני תלתא עבורי. פירשו רש"י ד"ה דל ותוס' ד"ה דל, דהריון הוי ז' חדשים. והקשו התורת חיים והערוך לנר, דניזיל בתר רוב נשים דיולדות לתשעה. ועיין נמי מה שכתב בתוס' רבינו פרץ בשם הריב"ן. (ט) תוס' ד"ה דל, בסוה"ד, לכך נראה דלא דק בשביל חודש. הקשה התורת חיים, איך גמרי בית שמאי דבן ח' ביאתו ביאה, דילמא אולידו רק בח' שנים וחודש. ורבינו יונה כתב, דלא סבירא להו למימר דבחודש א' ישתנה טבעו של אדם ותולדתו. וכעין זה כתב היד רמה להלן, שבציר מתשע כתמני דמי. ועיין עוד בתורת חיים, ומה שפירש בתוס' רבינו פרץ בשם הריב"ן.

(כ) גמ', ואברהם גדול מנחור שנה וכו'. ביאר המהרש"א (חדושי אגדות), דבעיבורים של אחים שהם בזה אחר זה, אי אפשר שתתעבר מיד אחר לידת הקודם. ועיין עוד ביד רמה ובאות הבאה. (כא) גמ', ואשתבח כי אולדה הרן לשרה בתמני אולידה. הקשה המהרש"א (חדושי אגדות), דדל שמונה חדשים לעיבורה של שרה, ואשתבח דבשבע שנין וד' חדשים אוליד הרן לשרה. [ומה שתיירך, תמה עליו הסנהדרין קטנה]. ותיירצו הרש"ש והסנהדרין קטנה, דהא דנקט שנה ושתי שנים לאו דוקא, אלא דכל אחד היה גדול מחבירו ח' חדשים כדי עבור ונדות וטהרה, ואם כן נשאר ד' חדשים מאברהם וד' מנחור, דהיינו ח' חדשים, ושדינן להו על ימי העיבור של שרה, ואף דסגי לעיבור ז' חדשים לא דק בשביל חודש, כמו שכתבו תוס' ד"ה דל. [והיד רמה כתב, דסגי בין עבור לעיבור ז' חדשים, ולכאורה היינו, כיון דתרח לא שמר דיני נידה, או כיון דיולדת לשבעה יולדת למקוטעין]. והמלא הרועים תירץ, דשרה לא היתה בת תשעים בשלימות, וכיון שנכנס חודש בשנה חשוב שנה, וכן כתב היד רמה, שבשעת עיבורה של שרה, היה אברהם בן עשר שנים.

(כב) תוס' ד"ה אלא דרך חכמתן קא חשיב, תימה א"כ ליחשוב חם לבסוף וכו'. בתוספות הרא"ש תירץ, דסדר למפרע קא חשיב. וכעין זה כתב הרמב"ן בפירוש התורה (בראשית פרק ו, י). ועיין עוד תוס' חכמי אנגליה. (כג) גמ', בדין הוא שתהא בת וכו', אלא גזירת הכתוב היא בן ולא בת. הרמב"ם (פ"ז ממרים ה"א) כתב, דטעמא דקרא, לפי שאין דרכה להמשך באכילה ושתייה כאיש. וכתב הלחם משנה, דאף דאמרינן גזירת הכתוב הוא, יש קצת טעם לדבר.

דף ע"א

(א) רש"י ד"ה שהכל, בסוה"ד, ומרגלת הבריות לעבירה בשביל אתנן. ביאר הערוך לנר (לקמן עב.), דהיינו אפילו כשתהיה נערה המאורסה, דהוי איסור סקילה. [נאמנם רש"י כתב, דסופה להיות מרגלת הבריות לעבירה וכו' ולכאורה ענין אחר הוא ועיין מה שכתבנו לקמן דף עב אות ב].

שיהא ראוי לקרותו אב, מכיון ששהה ב' וג' חדשים משהביא שתי שערות, והיינו דמקשינן מושפטו העדה והצילו העדה. ועיין עוד בשו"ת הגרע"א (קמא קז).

(ז) רש"י ד"ה קנאה, בסוה"ד, ובלבד שיקבל אביה את גיטה. וכן כתב רש"י לעיל (נה:)] ד"ה ואם בא, וברש"י כתובות (עג.) ד"ה ונתגרשה וברש"י יבמות (קט). ד"ה קטנה. והרמב"ן, והתוספות הרא"ש בכתובות (שם), והתוס' ר"ד (קידושין י. ובתשובותיו מז) תמהו עליו, דבודאי כיון דניסת אין לאביה רשות בה. וכן כתבו תוס' קידושין (י.) ד"ה ומקבל. וכתב הרמב"ן (שם), שמצא בתוס', שטעות סופר הוא ברש"י [כתובות]. וכתב ותמהני על הסופר הזה, שאף ביבמות (שם) כתב כן. וכתב בשו"ת המהר"ם פדאוו (סימן טו), דהא דכתב רש"י בכתובות (מו:)] ד"ה ומקבל וברש"י בקידושין (מג:)] ד"ה היא ואביה, דמשניסת אין לאביה רשות בה ולא מקבל את גיטה, קאי אנערה. [אבל בתוס' ישנים (קידושין י. הובא במהרש"א שם) נראה, דנקטו בדעת רש"י בכתובות, שגם קטנה אין אביה מקבל גיטה]. והתוס' טוך (קידושין מג.) כתב, דהא דכתב רש"י (כתובות עג:)] דאביה מקבל גיטה, היינו פחותה מבת ו' שאין לה דעת, שלא הגיעה לפעוטות, אבל בת ו' דיש לה דעת כדאמרינן בגיטין (סה:)], היא מקבלת גיטה.

(יא) רש"י ד"ה נשאת לכהן, בסוה"ד, מיהו ראוייה לביאה בעינן וכל שאין לה ביאה אין לה חופה. כתב המשנה למלך (פ"ג מאישות הי"א), דשיטת רש"י, דפחות מבת שלש שנים אין חופתה חופה, ולכך אינה אוכלת בתרומה. וכן הביא מרש"י לעיל (נה:)] ד"ה אוכלת, דכתב דהויא לה כארוסה, וכן מרש"י בקדושין (י:)] ד"ה נישאת. וכן כתב הרשב"א (קדושין שם) בדעת רש"י (שם). והקשה עליו, דמאי איכפת לן דאין חופתה חופה, הא ארוסה מדינא אוכלת, ורבנן אמרו דלא תאכל משום דעולא, שמא תשקה לאחיה, ומשום סמפון, והכא ליכא למיחש לא משום דעולא ולא משום סמפון כיון דנשאה, דאי סבירא ליה כשיטת תוס' לעיל (נה:)] ד"ה נשאת דאכתי שייכי הני חששות, אם כן אפילו אם חופתה חופה, לא תאכל. לכך פירש תוס', דשייכי חששות אלו ולעולם חופתה חופה. וכתב, דאפשר לומר כן אף בשיטת רש"י (קדושין שם), דכוונתו שאינו בודקה, והילכך אין לה דין חופה לאכול בתרומה על ידי אותה חופה. והמשנה למלך כתב, דברש"י הכא ולעיל (נה:)], אי אפשר לפרש כן. ולכך כתב בשיטת רש"י, דאף דאין לחוש לאלו החששות אינה אוכלת, לפי שלא חילקו חכמים בין ארוסה לארוסה. והישרש יעקב (יבמות נו:)] כתב ליישב קושיית הרשב"א, ארש"י דלעיל (נה:)], דמה שכתב דהוי ליה כארוסה, היינו לענין אכילת תרומה דוקא, וכן מה שכתב רש"י כאן דבעינן ראוייה לביאה, היינו דמשום הכי בדיק לה וגם מייחד לה דוכתא, מה שאין כן בפחות מג' שנים.

(יב) רש"י ד"ה בא עליה אחד מן הפסולין, בתוה"ד, עשאה חללה. וכן כתב רש"י ביבמות (ע.) ד"ה נשויים, גבי פצוע דכא שבא על אשתו, דעשאה חללה. והקשו הרשב"א והריטב"א (שם), דאין חללה אלא מאיסורי כהונה. וכתב המאירי (שם), דרש"י לא דק וכוונתו זונה.

דף סט ע"ב

(יג) גמ', ואמאי אימא איילונית היא. הקשה המהרש"א (קדושין י.), מאי פריך, דלמא ממתנינן לכי גדלה, שרואין שאינה איילונית. ותירץ, דיש לומר, דמכל מקום בקטנותה הוה התראת ספק. ובתוס' הגרע"א (למשניות שבת אות פט) כתב, דקשה לומר כן, דאיך אפשר לדמות עונש המיתה להתראה, הא כיון דבכל התורה אזלינן בתר רוב, אם כן מיקרי התראה ודאי, דבכל התורה רוב כודאי, אלא לענין נפשות מספקינן אי אזלינן בתר רובא.

(יד) גמ', בבא עליה אביה. הקשה הגליון מהרש"א, אי לא אזלינן בתר רובא ניחוש דלמא לאו אביו הוא, דהא אמרינן בחולין (יא:)], דאזלינן בתר רובא בדיני נפשות ממכה אביו, דלמא לאו אביו הוא, אלא על כרחך משום דרוב בעילות אחר הבעל. וכתב בשיעורי ר"ד פוברסקי, דלפי מה שכתב הר"ן (הובא לעיל אות ט) אתי שפיר, דאיסורא דאביה לא משכחת לן אלא אם כן אזלינן בתר רוב.

(טו) רש"י ד"ה פסלה, בסוה"ד, ומיהו מיתה לא מחייבו כגון שלא התרו בהן. כתב הרש"ש, דצריך לומר, לא מחייבה וכגון שלא התרו בה, דהוא קטן ובודאי דפטור. ודוחק לומר דכיון דלפי מדורות הראשונים, יהיו נמי בני עונשין מקודם, וכמו שכתבו התוס' לעיל (בעמוד א') ד"ה בידוע.

(טז) גמ', דב"ש סברי גמרינן מדורות הראשונים וכו'. הקשה בחידושי הר"ן, היכי גמרינן מינייהו, הא השתא אינן מולידין. וכתב, דאיכא למימר, שלענין דהוי ביאתו ביאה אפשר ללמוד, דאף על פי שאינו מוליד ראוי להיות ביאתו ביאה. והוסיף (בעמוד א'), דאף לבית הלל, אם בזמן התורה היו כולם

חבורה אחרת של ריקים. והקשה בשיח השדה (ח"ג), דמה בכך שעלה לשם, אטו קלטהו מחיצות.

(יז) גמ', שם. הקשה הערוך לנר, כיון דסעודת עיבור היתה בראש חודש, תיפוק ליה דהיתה סעודת מצוה מדין סעודת ראש חודש, דכתב השולחן ערוך (אור"ח תיט, א) על פי הירושלמי, דמצוה להרבות בסעודת ראש חודש. ועוד, היכי אסיק אדעתיה דלא יחשב סעודת מצוה במה דאסיק בשר ויין, הרי אכל סעודת ראש חודש. ואין לומר דסעודת ראש חודש אין מצוותה אלא ביום ולא בלילה, (ולשית רש"י ד"ה אחריפו, הסעודה בלילה), לפי שאין מקדשין את החודש אלא ביום. **דבמגן אברהם** (שם סק"א), מבואר, דסעודת ראש חודש הויא נמי בלילה. אמנם **לרמב"ם** (פ"ג מקידוש החודש ה"ז) הסעודה הוי ביום נעין מנחת חינוך (מצוה ד). וכתב, דיש לומר, דהרמב"ם סבר, דאין מצוה בסעודת ראש חודש, והירושלמי איירי בסעודת העיבור. וכן כתב **הבית יוסף** (שם) בשם הר"ן. עוד תירץ, דאיירי שכבר אכל סעודת ראש חודש, או שרצה לאכול סעודת ראש חודש לאחר מיכן, וברוקח (רכח) כתב, דמצוה לאכול בראש חודש, והוכיח מהכא, דקתני, אבל בעיבור החודש אינו בן סורר ומורה. ועיין גם באור זרוע (תנג).

(טו) גמ' אין עולין לה אלא בפת דגן וקטנית בלבד. כתב הירד רמה, דטעמא שמא יאכלו אכילה גסה וישתכרו. [וכן כתב הפסקי ריא"ז]. והוסיף, דיגרום להם שלא יעיינו בדבר כראוי. וסבירא ליה דעולין בליל ל', [ודלא ברש"י ד"ה אבל, דהוי ליל ל"א, ועולים רק כדי לפרסם]. וכתב דיש אומרים, כדי שלא לבייש את מי שאין לו. ועוד ביאר, כדי שתהיה עלייה לשמה. (טז) רש"י ד"ה בפת דגן, בסוה"ד, ומשמע למעוטי פת אורז ודוחן קא אתי. כתב הירד רמה, דטעמא דמילתא, דפת דגן עדיפא טפי ליתובא דעתא. [והיינו לשיטתו באות הקודמת, דעולים גם כדי לעיין].

(יז) גמ', ואין עולין לה ביום אלא בלילה. ביאר הרש"ש, על פי מה דאיתא ביומא (כ); דבלילה נשמע הקול יותר מביום.

(יח) רש"י ד"ה אחריפו, בסוה"ד, שהסעודה ומשאו של דבר בלילה הוא. הקשו המהר"ם והשירי קרבן (פ"ח ה"ב), הא כתב רש"י ב"ה אבל, דאין אסיפה זו אלא לפרסם הדבר, ואם כן במה נשאו ונתנו.

(יט) גמ', אבל מעשר בירושלים, כיון דכי אורחיה הוא קאכיל ליה לא ממשיך. פירש רש"י ד"ה דכי אורחיה, כדרך מצוותו וכו'. וביאר הלחם משנה (פ"ז מממרים ה"ב), דכן דרך מצותו ליקח מאותן המעות בשר ויין, וכיון דדרכו כן לא ממשיך, וכתב, דאין הטעם משום דהוי דבר מצוה, לפי שאין מצוה לאוכלו אלא הבעלים. ותמה על הרמב"ם, דכתב ליה בהדי הנך דאוכל בדבר מצוה, וכתב, דאולי כיוון לטעם האמור בגמ', ומשום דדמי למצוה כיל ליה בהדי הנך. והמנחת חינוך (מצוה תמב, א) דן, אי איכא מצוה באכילת מעשר שני. אמנם הרמב"ן בשכחת הלואין (ל"ת א), מנה מצוות אכילת מעשר שני, וכתב המגילת אסתר דאף הרמב"ם, שלא מנה לה, מודה דאיכא מצוה, אלא דהוי בכלל מצות הפרשת מעשר שני.

(כ) גמ', כי תנן נמי מתני' להשלים. כתבו הירד רמה והמאירי, דהיינו דהרוב הוי בשר בהמה ומיעוט בשר עוף. וכן כתב המנחת חינוך (רמח, יג). והביא כעין זה מחולין (עו). והערוך השולחן העתיד (הלכות ממרים פ"ג ה"ט), כתב בדעת רש"י ד"ה להשלים, דהשלמה היינו בכזית. ועיין מה שכתבנו באת כב.

(כא) רש"י ד"ה סתם שקצים, היינו עופות טמאים וכו', רמשים הן שרצים וכו'. התוס' יו"ט (מכות פ"ג מ"ב) כתב, דשרצים הם בכלל שקצים וכדכתיב "וכל שרץ השורץ על הארץ שקץ הם לכם". וכתב, דיתכן דלשון חכמים זה כולל גם בהמה וחיה טמאים. ורמשים, היינו המינין הנבראים באשפות ובגופי הנבלות, שאינן נבראים מוכר ונקבה, ואינם פרים ורבים.

(כב) רש"י ד"ה להשלים, שאפילו אכל תרטימר בשר חסר בזית מבהמה טהורה והשלימה וכו'. כתב הערוך לנר, דמשמעות דבריו, דלהשלמת פחות מכזית מהני אף עופות טמאים. והקשה, דאי חצי שיעור אסור מן התורה, הא אף באכילת חצי שיעור הווי אינו שומע בקולו של מקום. דרש"י רצה לבאר אפילו לריש לקיש דחצי שיעור אסור מדרבנן, ואף דבאיסור דרבנן נמי מקרי אינו שומע בקולו של מקום, רישא איירי באיסור דאורייתא, דאם לאו הכי סיפא מאי קא משמע לן. ובשיעורי רבי שמואל רצה לומר, דכיון דשיעור אכילה הוי דוקא בכזית, אף דחצי שיעור נמי אסור, איסור אכילה לא הוי, ומשום הכי מהני להשלים. עיין שם בהערה. ועיין לעיל אות כ.

(כג) גמ', דבר מצוה תנחומי אבלים. הקשו התוס' יו"ט והמהרש"א, הא תנא ליה רישא, אבל בעיבור החודש, דהיינו נמי תקנתא דרבנן. וכתב המהרש"א, דהכא כללא תנא בסיפא לכל תקנתא דרבנן. ואיצטריך לפרט ברישא עיבור החודש, כדאמרינן לעיל, דאף דאין עולין לה אלא בפת וקטנית ואיהו אסיק

(ב) מתני' חצי לוג יין האיטלקי, פירש רש"י ד"ה יין האיטלקי, טוב ומעולה הוא וכו' אבל בחמרא אחיינא אינו חייב בחצי לוג. כתב הערוך לנר, דלא נתבאר מה השיעור, שמתחייב מדין אחר. [ועיין באות הבאה]. והרמב"ם (פ"ז ממרים ה"ב), לא הזכיר יין האיטלקי. וכתב הכסף משנה, דסבר, דאיטלקי לאו דוקא, אלא תנא יין משובח שבארצו נקט, והוא הדין לשאר יינות משובחים [ודלא כרש"י]. וכתב העמודי הארזים (נו, טו), דאם כן הוי ליה לרמב"ם לכתוב יין משובח. ולכן ביאר דדעתו, דבכל יין חייב, ובמקום התנא היה מצוי יין האיטלקי.

(ג) מתני', אבל טבל ומעשר ראשון שלא נטלה תרומתו וכו'. כתב הירד רמה, דלא גרסינן ליה, דלא משכחת לה, דאי בבשר, לא טבל איכא ולא מעשר ראשון איכא, ואי ביין, שתה מיבעי ליה, ואי בתבואה, בשר ויין בעינן. והרש"ש כתב, דאפשר דהכוונה ליין דשתיה בכלל אכילה, ושיגרא דלשונות הקודמים נקט. [נפשיטא דשייך דוקא ביין שנעשה בארץ, ולא ביין האיטלקי, דפטור ממעשרות. עיין רש"י ד"ה יין].

(ד) גמ', עד שיקח בשר בזול וכו'. כתב הירד רמה, דמסתברא דהאי בזול, לאו היינו דאיתרמי ליה למיזבן בזול בשעת היוקר, דאם כן כל שכן דפטור, דלאו בכל זימנא מיתרמי ליה הכי, אלא כגון שהשער שבשוק זול דבהאי גוונא אתי לאימשוכי.

(ה) גמ', בשיל ולא בשיל. עיין מה שכתבנו לקמן אות כח.

(ו) גמ', כל זמן שהוא כשלמים. כתב רש"י ד"ה כל זמן, שלא עבר עליו זמן אכילת שלמים וכו'. והיינו ממליחתו, כמו שכתב ברש"י תענית (ל) ד"ה מליח. וכן כתב הרמב"ם (פ"ה מתעניות ה"ז). אבל תוס' (שם) ד"ה ואע"ג כתבו, דהיינו משחיתו.

(ז) גמ', התם משום שמחה הוא וכו', הכא משום אימשוכי הוא וכו'. ביאר הירד רמה, דכל זה בניחותא ופשיטות הבעיא. וכן כתב הרש"ש. אבל הרמב"ם (פ"ז מממרים ה"ב) כתב, דאם אכל בשר מליח ביום שלישי למליחתו, או ששתה יין מגיתו, [דהיינו בתוך ג' ימים. כן כתבו המאירי והרדב"ז בדעתן] פטור. וכתב הרדב"ז, דסבירא ליה, שאינה מסקנא אלא שאלה, ולא נפשטה. והקשה, אם כן איך פשט מספק להחמיר בדיני נפשות.

(ח) רש"י ד"ה ובכל שהוא לא מומשיך, משעבר לילה אחת וכו'. כתב בשו"ת החתם סופר (אור"ח קנה), דטעמו מדמצינו בחטאת שנפסלה בלינת לילה א' וסבירא ליה דטעמא משום דתו לא מייחשיב בשר מעליא.

(ט) גמ', אמר רב חנן רב לא נברא יין בעולם אלא לנחם אבלים וכו'. הקשה הרי"ף (בעין יעקב), הא אמרינן להלן דאם זכה נעשה ראש. וכתב, דאפשר דפליגי. אי נמי, כיון שמרבה הזיקו לא ראוי להבראות אלא כדי לשלם שכר. ועיין עוד שם ובעיון יעקב. ודברי רב חנן איתא נמי בעירובין (סה). ואיתא נמי התם, א"ר חנין בר פפא כל שאין יין נשפך בתוך ביתו כמים אינו בכלל ברכה וכו'. ורבינו חננאל גרס שם ופליגא דר' חנין וכו'. והיינו כתירוץ קמא דהרי"ף.

(י) גמ', מאי דכתיב למי אוי וכו'. כתב השיח השדה (ח"ג), דאינו מובן מה מחדש על הפסוק. דאין לומר דהוא אמר הא דכי אתא רב דימי וכו', דר' חנינא קדים טובא לרב דימי.

(יא) גמ', חד אמר סרסו וחד אמר רבעו. הקשה הערוך לנר, למאן דאמר דרבעו מאי טעמא לא הרגו, הא אמרינן לעיל (נח). דבן נח נהרג על הזכר. ולגבי סירוס נחלקו אמוראים (שם) אי בן נח מוזהר, אבל על הזכר ודאי מוזהר. ותירץ, דלא היו שם עדים, אלא חם בעצמו הגיד הדבר, וכמו שכתב הרמב"ן (בפירוש התורה), ואינו נהרג על פי עצמו. אמנם החינוך (מצוה כו) כתב, דבן נח נהרג על פי עצמו. ובירושלמי (קדושין פ"א ה"א) פליגי בה אמוראי. [ולכאורה יש לומר, דאף לא הודה, אלא נח הבין מעצמו דחם עשה זאת].

דף ע"ב

(יב) גמ', כל נשים של בית אביך היו נודרות יהא לי בן הגון למלכות וכו'. ביאר הירד רמה, דנדרו, אם הקדוש ברוך הוא נותן לנו בן ראוי למלכות, נעשה מצוה. ועיין גם ביאור הגר"א (משלי לא, ב).

(יג) גמ', אבל בעיבור החודש. הקשה הירד רמה, כיון דקיימא לן דאינו חייב עד שיאכל בחבורה שכולה סריקין, היאך סלקא דעתין דכי אכיל בעיבור החודש מחייב, וכי מעברין את החודש בחבורה שכולה סריקין. ותירץ, דאיירי כגון דסליקו אינהו מדעתיהו לעבוריה, דמכל מקום כיון דלדבר מצוה מכווני לא מימשיך ופטור. [נהיינו לשיטתו (לקמן אות טו) דעלו כדי לעיין]. אבל לפירוש רש"י ד"ה אבל דעלו כדי לפרסם, לכאורה אתי שפיר טפי, דשייך אף בסריקין. והמאירי פירש, שעלה לעבר, ולא אכל חלקו עמהם אלא עם

וכעין זה ביאר סוגיין בהגהות ר"מ שטראשון (בבא בתרא ג): עיין שם.
 (ג) גמ', אמו מנה לה מה שקנתה אשה קנה בעלה. הקשה החמרא וחיי, הא שפיר אית לה נכסי מלוג שהגוף שלה והפירות לבעל. עיין שם. והפסקי הרי"ד כתב דנכסי מלוג כיון שמשועבדין לבעל לפירות, לא מיקרו דידיה, דבעינן שיהא גם הפירות שלה. וכעין זה כתב ביד רמה.
 (ד) גמ', שם. כתבו הערוך לנר והמנחת חינוך (רמח, ט), דהוי מצי לאוקמי בגרושה, או בחייבי כריתות דלא תפסי בהו קדושינן. והחמרא וחיי כתב, דלרבי יוסי ברי יהודה אין נעשה בן סורר ומורה בגרושה, דאין כאן קול אחד. (ה) רש"י ד"ה מרמי סעודה המוכנת, שהיו מעות מוכנים לקנות מהם סעודה לאביו ולאמו דכיון דלכך נודמנו משל אמו קרינן בהו וכו', דבעלה חייב במונותיה. הקשו היד רמה הפסקי רי"ד והערוך לנר, נהי דחייב במונותיה, כיון שלא נהנתה מאותה סעודה הבעל בין כך חייב במונותיה, אפילו אם יאבדו אלו המעות. ומשום הכי כתב היד רמה, דגבג סעודה שהוכנה לה, והוכיח מערכין (כד). דאין אדם יכול להקדיש כסות אשתו והיינו משום שזכתה בה, והכי נמי סעודה המוכנה לה. ובשיעורי רבי שמואל ביאר, דרש"י סבר, דהכא לא בעינן שתהיה גניבה גמורה, וסגי במה שגבג דבר העומד לצרכה. ועיין באות הבאה.
 (ו) רש"י ד"ה על מנת, דאי לא אמר לה הכי זכה בהן בעל דלא עדיף ממציאיתה. כתב האבני מלואים (פ"ד סק"א), דמשמע מרש"י, דגם הגוף שלו, דומיא דמציאיתה. (וכשיטתו בקדושין (כג): ד"ה קנין דאשה, כמו שכתבו שם בדעתו בחידושי הרמב"ן והריטב"א ותוספות ר"י הזקן. אבל התוס' (שם) ד"ה ורבי אלעזר, פליגי, וסברי דאינו אלא כנכסי מלוג, דהבעל אוכל פירות. וכן כתב היד רמה). והקשה, מה דחקו לפרש הכא דהכל לבעל, הא נכסי מלוג נמי לא חשיב שגבג משלה. וכמו שכתבנו באות ג.
 (ז) גמ', אילימא חייבי כריתות וחייבי מיתות בית דין סוף סוף אבוא אבוא נינהו וכו'. לשיטת הרא"ש (בתשובות כלל פב) דתולין רוב בעילות בבעל, אף במי שרק מיוחדת לו בלא קידושין, אתי שפיר, דאף דהוי חייבי כריתות ולא תפסי קידושין אמרינן דאבוא אבוא נינהו. אבל לשיטת המרדכי (יבמות כב), בדעת הרמב"ם (פ"ג מיבום ה"ד), דבגוונא דרק מיוחדת לו לא תלינן בבעל. וכדיביאר הקובץ תשובות (ח"א אהע"ז קמח) על פי מה שכתבו האחרונים, דהא דאמרינן רוב בעילות אחר הבעל, ותלינן בו את הילד, אין הטעם משום דבעלה שכיח לה יותר, אלא מטעם דאמרינן רוב נשים אינן מתעברות אלא מבעליהן, ואפילו במקרה שביאות אחרים מרובות משל הבעל, דאמרינן מזה ומתהפכת שלא תתעבר. צריך לומר, דהא דאמרינן הכא אבוא אבוא נינהו, היינו כמו שכתב המרדכי עצמו בביאור מתניתין דיבמות (כב), דמיירי כגון שהיו חבושי בבית האסורין. ושיטת הרא"ש הוי אף בשיטת הרמב"ם. ועיין בשו"ת חתם סופר (אבהע"ז ח"ב סימן עז).
 (ח) גמ', אלא בשוה לאביו קאמר וכו'. כתב המהר"ל, דטעם הדבר, דכאשר אין אביו ואמו שוים, אין זיווג שלהם גמור, וכאשר אין הזיווג שוה יפה, הסיבה שהבן סר מן הדרך, משום אביו ואמו תליא. והרש"ר הירש (דברים כא, יח) ביאר, דרק אם יש ביניהם אחדות דעים ורצון משותף יכולים לומר שלא הם אשמים בקלקלת בנם. ועיין גם ארחות יושר (להגר"ק סימן י').
 (ט) גמ', אם לא היתה אמו שוה לאביו בקול ובמראהו בקומה אינו נעשה בן סורר ומורה. כתב התפארת ישראל (אות כח), שלא שיהיו שוין ממש בקול, דאם כן היא איילונית, אלא לאפוקי א' קולו חלש וא' חזק, וכן בשאר הג' דברים מיירי שיש להם דמיון מה נומה שכתב דהוי איילונית, היינו לשיטת רבי יוחנן (יבמות פ): ולא לרב הונא שם. ובראשונים המובאים באות הבאה מבואר, דלא די שיש להם דמיון מה. וכן משמע במהרש"א (חידושי אגדות).
 (י) גמ', כמאן אזלא הא דתניא בן סורר ומורה לא היה וכו', כמאן כרבי יהודה. ביאר היד רמה, דמילתא דלא שכיחא היא. והקשה הריטב"א (יומא סב). אהא דאיתא התם, דשני שעירי יום הכיפורים מצותן שיהיו שוין במראה ובקומה, דהכא אמרינן דבן סורר לא היה ולא עתיד להיות כיון דבעינן שיהיו אביו ואמו שוין בקול מראה וקומה. ותירץ, דהתם לא בעינן שוין ממש בדקדוק, אלא שיהיו דומין כל מה שאפשר, דבהא סגי לענין בעלי חיים. וכעין זה כתבו התוספות הרא"ש ותוספות ישנים (שם). ובהגהות הב"ח (אות א') כתב, דאתי כרבי יהודה משום ד"שוו בקול", שייך בתרי גוונא, או שיהיה האב סריס שקולו כאשה, או שהאם תהיה איילונית שקולה כאיש, ובכהאי גוונא שניהם אינם יכולים לילד, והיינו "שלא היה ולא נברא" [אלא משל].
 (יא) גמ', איבעית אימא ר' שמעון היא דתניא אמר רבי שמעון וכו' מפני וכו'. כתב היד רמה, דרבנן סברי דלאו מילתא דלא שכיחא הוא, משום דמסקי אדעתיהו מאי סלקא ביה לבסוף. וכן מבואר ברבינו בחיי (פרשת כי תצא

בשר ויין. וביאר השיירי קרבן (פ"ח ה"ב), דמסעודת עיבור החודש ליכא למילף לשאר תקנות דרבנן, כיון שיש לה קצת עיקר מן התורה, שאותו פרסום נעשה לידע שעיברו בית דין את החודש שלא יגעו באיסור תורה, כגון המועדות, ולענין קטנה בת ג' שנים. ועיין גם תפארת ישראל (אות יט).
 (כד) גמ', וטעמא מאי וכו', ולא בקולו של מקום. כתב היד רמה, דאף דיש לומר דאדרבא יתחייב מקל וחומר, גזירת הכתוב הוא ואין להשיב. והתפארת ישראל (טז) כתב, דטעמא דמילתא, משום דלא אתי למיסרך. וכן כתב בערוך השלחן העתיד (הלכות ממרים פ"ט ט"ט), דכל ריקים וגנבים יזהרו ברובן מאכילת איסור ולא אתי לאמשוכי. וכן ביאר במשנת רבי אהרן (מאמרים ושיחות מוסר ח"א שער ט' עמוד קצח), דכל דעושה בהוראת היתר ובלא מלחמה פנימית עלול להמשך יותר.
 (כה) גמ', וטעמא מאי וכו'. רש"י ד"ה וטעמא פירש, דקאי אדבר עבירה. אבל הרמב"ם (פ"ו ממרים ה"ב) כתב, דמהאי קרא ילפינן נמי פטור על דבר מצוה. וכן הביא הרדב"ז (שם) מהירושלמי.
 (כו) רש"י ד"ה לאיתווי, בסוה"ר, הוא אמינא חבורת מצוה היינו כהנים שאוכלין קדשים. כתב היד דוד, דמדבריי משמע, דלישראל אין מצוה לאכול קדשים. והוכיח מנפסחים (קכא). דאיכא מצוה. ולכך כתב דלאו דוקא כהנים. וכן הוכיח הרשב"ץ (בספר זהר הרקיע לה) מרש"י ברכות (מח): ד"ה כי, דיש להם מצוה. וכן כתב רש"י בנפסחים (טז).
 (כז) בא"ד, שם. הקשה בשעורי רבי שמואל (סטנטיל), אם כן למה קתני "חבורת מצוה" תיפוק ליה דהוי דבר מצוה.
 (כח) בא"ד, או פסחים. הקשה הצפנת פענח (פ"א מתרומות הכ"ג עמוד 33), דבלאו הכי, הא צריך הבן סורר לאכול בשר דבשיל ולא בשיל בדלעיל (בעמוד א'), ואם אוכל הפסח ככהאי גוונא, עובר אלאו ד"אל תאכלו ממנו נא", ובודאי שאינו מקיים מצוה. ועיין שם מה שתירץ. והדברי יחזקאל (בהשמטות לסימן טו) תירץ, לפי מה שכתב המנחת חינוך (מצוה ז), דכל שנצלה כמאכל בן דורסאי הרי הוא בכלל צלי אש, ואם כן אתי שפיר, דלהעשות בן סורר סגי, דהוא כמאכל גנבי. וכן כתב בפסקי ריא"ז, דבשיל ולא בשיל היינו כמאכל בן דורסאי. אמנם בשבת (יח): איתא לשון "בשיל ולא בשיל", וכתבו התוס' (שם) ד"ה בשיל, דהוי פחות ממאכל בן דורסאי. ונלכאורה יש לומר, דהיינו דוקא לענין מה דאיירי התם, והיינו משום דבשיל ולא בשיל אינה הגדרה מדויקת למצב של בישול, אלא יכול להיות כמאכל בן דורסאי ואף פחות מכך, אלא דהתם על כרחך בעו לפרש כן, וכמו שכתבו [שם].

דף עא ע"א
 (א) גמ', ואומר כי טובא וזולל יורש וכו'. כתב היד רמה, דאייתי להאי קרא לאשמעינן דזולל וטובא דאיירי ביה שלמה בקרא קמא, היינו זולל וטובא דקרא, והיינו דכתיב כי טובא וזולל יורש ומלסטם והורג את הבריות, כלומר שנעשה רש, ומבקש למודו ואינו מוצא ומלסטם והורג לבריות. ועיין רש"י ד"ה כי טובא דכתב, דאתי להאי קרא כיון דכתיב בתר קרא קמא.
 (ב) גמ', כל הישן בבית המדרש תורתו נעשית קרעים קרעים. כתב היד רמה, דהוי מהלכות תלמוד תורה, שהמתגרה בשינה משכח תלמודו, וכרש"י בד"ה נעשה. וכן כתב הצידה לדרך (מאמר הראשון כלל ד' ספ"ב), דהיינו בשעה שיש לו לשמוע ההלכה מפי הרב, או שיש לו לחזור על למודו, אבל אם הוא מקום קבוע ללמוד תמיד, וגמר זמן למודו ורוצה לישן כדי לעמוד וללמוד כשהוא רענן ולא יתנמנם, שפיר. וכן ביאר הגר"א (בביאורו על משלי כג, כא), אלא שהוסיף, שהמתנמנם בעת למודו תורתו נעשית קרעים, כיון שלומד בהפסקות. ובפרק כ, (יג) הוסיף, דכשמתנמנם חבריו לא ימתינו והוא ידלג ואחר כך ילמד, וכן הלאה. והרמב"ם (פ"ד מתלמוד תורה ה"ט), כתב, אין ישנים בבית המדרש וכל המתנמנם בבית המדרש תורתו נעשית קרעים שנאמר וקרעים תלביש נומה. והמהרש"א (מגילה כח). והגבורת ארי (תענית כ): הבינו שלמד, דהוא מדיני כבוד בית המדרש, וכתבו דהיינו דוקא בישן שינת קבע, דשינת עראי מותר לישון בבית המדרש. והקשה הפרי יצחק (ח"ב, ה), הא אסר בלשון "המתנמנם", ועוד, דנפקא ליה מקרא ד"קרעים תלביש נומה", וכתב לבאר, דאף שלתלמידי חכמים ותלמידיהם מותר לישון אפילו שינת קבע, נאבל לשאר אינשי, אסור אפילו שינת עראי. מכל מקום ממדת חסידות גם עליהם להמנע מכך אפילו משינת עראי, וכמו שהעיד רבי זירא על עצמו (מגילה ותענית שם), וכל הישן בבית המדרש עונשו שמשכח לימודו, אף שמדינא שרי [והביא, דכעין זה מצינו בעוד מקומות]. אלא דהוסיף, דמדת הרמב"ם דין זה בהלכות תלמוד תורה, מוכח, דמלבד הטעם דקדושת בית המדרש, אית ביה נמי משום ביטול תורה. עיין שם.

הה"א פג) כתב, דאין הדבר מוכרח ככוונת רש"י, אלא כוונתו. דההתראה שמתרין בו אביו ואמו, אינה התראה גמורה אלא תוכחה בעלמא לקיים מה שנאמר "ויסור אותו", אבל בעינן נמי התראה מעדים קודם המעשה. וכן הבין הערוך לנר בשיטת רש"י. וכן שיטת המאירי. ועיין עוד שו"ת המאיר לעולם (ח"א, כג).

כא) רש"י ד"ה מתרין בו, בתוה"ד, דהא התראת עדים בעי. הקשה היר רמה, הא רבי יוסי ברי יהודה סבירא ליה הכי, אבל רבנן פליגי עליה וסברי דאפילו מפי השד ואפילו מפי עצמו. וכן תמה הגליון הש"ס (מכות ו:). וכתב היר דוד, דהוי משמע לרש"י, דהכא איכא קפידא דבעי דווקא שאביו ואמו יתרו בו בפני אחרים, והוא מה שהוקשה לרש"י דמהיכי תיתי דניבעי דוקא אביו ואמו, הא אדרבה בעלמא התראת עדים בעינן, והיינו דלכל הפחות הרי ההקפדה היא על העדים, ולא על הבעלי דינים, ומדבעינן הכא התראת אביו ואמו, שמע מיניה דלאו מתורת התראה היא אלא תוכחה בעלמא. וכן כתב בשיעורי רבי שמואל.

כב) בא"ד, בתוה"ד, ועוד זו התראת ספק הוא וכו'. הקשה היר רמה, הא קיימא לן כרבי יוחנן דהתראת ספק שמה התראה. נכתב היבין שמועה (כלל קעח), דכוונת רש"י להוכיח, מדאיפולגו בהא רבי יוחנן וריש לקיש, ולא הוכיחו מהכא דהוי התראה. עוד הקשה, מאי טעמא חשיב התראת ספק, הא אם יגנוב ויאכל ודאי יתחייב. וכתב, דהטעם דלא הוי התראה גמורה, דאין מתרין בו תוך כדי דיבור למעשה, מה שאין כן בשאר עבירות. וכתב השדי חמד (מערכת הה"א, פג), דהא דלא הוקשה לרמ"ה מדוע רש"י לא פירש מהאי טעמא, דהבין דמה שכתב רש"י ולאחר זמן יעשה וכו', טעם אחר הוא והיינו כטעם הרמ"ה. וכתב, דכן כתב הדרה המלך (מג:). עוד (באות נג) פירש כוונת רש"י, וליישב קושיית הרמ"ה דלא הוי התראת ספק. דאין כוונת רש"י התראת ספק כפשוטו, אלא כטעם הרמ"ה דלא הוי התראה סמוך למעשה, ויכול לומר אישתלא, והשתמש בלשון "התראת ספק", כלשון מושאל. עוד כתב, דבלאו הכי שיטת רש"י חולין (פ) ד"ה בתייש, דקיימא לן דהתראת ספק לא שמה התראה.

כג) גמ', שאני הכא דכוליה קרא יתירא הוא. הקשה בחדושי הגרע"א (לעיל מה:), הא קרא אשמועינן שיעשו כן למצוה, שיתפשוהו ויאמרו בנינו זה. וכתב החזון איש (נגעים יב, כ), דאין כאן מצוה, אלא סיפור דברים. וביאר, דהוי מילתא דפשיטא שאין מצוה לתפוס בו, אלא שבית דין ידונוהו, ולכך קרא יתירא הוא. והביא מהחיות יאיר (קסז), דהא דבעינן קרא כדכתיב, היינו ראוי, וכן דייק קצת מתוס' חולין (פג:). ד"ה אין. אבל בשיעורי רבי שמואל כתב, דמלשון הרמב"ם (פ"ז ממזורים ה"ז) משמע, דלפחות לכתחילה יש דין "אמירה" של אביו ואמו, דהיינו שצריכין לומר בפני בית דין בננו זה סורר ומורה.

דף עא ע"ב

כד) רש"י ד"ה א"כ, דלהך מלתא לחודא אתא ולא למעוטי סומין וכו'. כתב היר רמה, דאין זו סוגיית התלמוד, דכי אמר "אם כן", היינו למאי דמתמה דמבעי ליה למעוטי סומין, דאם כן ליכתוב וכו'. ולכך פירש, דאי למעוטי סומין לכתוב "בנינו הוא", דמשמע שאותו העומד לפניכם בננו הוא, מדלא כתיב "בננו סורר ומורה", ומדכתב "זה", הכי קאמר, זהו שלקח בפניכם וממילא אמעיטו סומין.

כה) רש"י ד"ה ואם, בסוה"ד, ושוב אין לנו לחפש בזכותו ולהצילו. הקשה היר רמה, הא קתני לעיל (מג:), דאף אחר גמר דין מחפשין בזכותו. ולכך פירש, דכיון דהוא גברא קטילא, לא מהני ביה שינוי. ובערוך לנר כתב, דהיכא דאם ימצאו לו זכות יתברר דלאו גברא קטילא הוא מעולם, מהדרינן בתר זכות גם אחר גמר דין. [ולפי זה אתי שפיר, דהכא הוי ודאי גברא קטילא].

כו) תוס' ד"ה בן נח, תימה אי הוה מילתא דרבי חנינא כתנאי כו'. הקשו החסד ומשפט והשיח השדה (ח"ג), דלכאורה מילתיה דרבי חנינא דלא כחך, דהא רבי חנינא אמר דלא מיענשי משום דנשתנה דינו, ואי כרבי יוסי הא אמר טעמא דגר שנתגייר וכו'. וכן הקשה הגור אריה, וכתב, דכיון דלענין דינא מודים שפטור, אין להקפיד אם אינם שוים בטעמיהם.

כז) בסוה"ד, ונראה שיש לחלק וכו'. כתב המהרש"א, דשמעתין לא אתיא ככולי עלמא, אלא אי כרבנן דהתם, דבדיני שמים מיענשי והכא בדיני אדם הקילו בו. ואי כרבי יוסי, דהתם בדיני שמים הוה כקטן שנולד, והכא בדיני אדם יש להחמיר יותר. דלא מסתבר דשמעתין ככולי עלמא, דסברת רבי יוסי הפוכה מסברת רבנן, דלר' יוסי החמיר בדיני אדם טפי מבדיני שמים, ולרבנן הקילו בדיני אדם מבדיני שמים. [ולכאורה יש לומר, דאתיא ככולי עלמא,

דכתב, דחייבין הם שתגבר עליהם אהבת השם יתברך על אהבת הבן, עד שיצטרכו להביא אותו הם בעצמם לבית דין לסקילה. וכן כתב בפירוש אברבנאל (שם), דהרחמנות בזה אכזריות הוא, וכדכתיב ורחמי רשעים אכזרי. וכתב המהרש"א (בחידישי אגדות), דלרבי שמעון נמי ודאי שהתורה חייבתו מיתה, כיון שהגיעה לסוף דעתו וכו', כדלקמן, אלא דסבר, דאביו ואמו ודאי לא יוציאו אותו לסקילה, דיאמרו שסופו לחזור מדרכיו הרעים משום שיהיו חסים עליו. והמלבי"ם ביאר שיטת רבי שמעון, שאביו ואמו ימחלו לו, דהא יכולין למחול.

יב) גמ', אני ראיתו וישבתי על קברו. כתב הריטב"א (מגילה כט.), דאטור לישב על הקבר משום לועג לרש. והט"ז והש"ך (יור"ד רס סק"א) כתבו, משום איסור הנאה. והכא היינו בסמוך, כעין מה שכתבו התוס' בבא קמא (טו:). ד"ה שהושיבו. וכן הוכיח בשיח השדה (ח"ג), דהא רבי יונתן כהן הוי, כמבואר בבבא מציעא (ז:). וכן הקשה בצפנת פענח (הכא). ורבינו בחיי (דברים כא, כא) גרס רבי יוחנן. ועיין עוד משאת המלך (סימן תלג).

יג) גמ', שם. כתב רבינו בחיי (דברים כא, כא), דפליג אברייתא, [דהיינו דאותו בית דין שהרגוהו סברי כרבנן, דלא בעינן שיהיו שוין], או שמא, לא היה בן סורר ומורה גמור, אלא כענין אבשלום. ועיין עוד בחידישי אגדות למהר"ל וחתם סופר (על התורה שם).

יד) גמ', וכיון דאיכא מוזהה לא אפשר דכתיב לא תעשון וכו'. הקשו התורת חיים (הכא) ובחידישי הגרע"א (לקמן קיג), אמאי לא אתי עשה דשריפה ודחה ללא תעשה ד"לא תעשון". וכתב המנחת חינוך (מצוה קמב), דלרש"י לקמן (שם) ברי"ה דכתיב נתישבה הקושיא, דכתב, דאנן בעינן שללה, והאי שלל שמים הוא. דהיינו דכיון דכתיב "לא תעשון", לא אתי העשה דשריפה אמוזה דהויא שלל שמים, ועשה דשריפה אזיל אשללה דוקא. אמנם הגרע"א הקשה (שם), דאם מוזהה לא הוי שללה, אם כן שפיר מתקיים בשריפתה כל שללה, ומדוע מצלת, והניח בצריך עיון. ובחידישי בית מאיר (לקמן שם) תירץ, דבאיבוד ה' איכא נמי עשה ד"את ה' אלוקיך תירא", דלא גרע מהזכרת שם שמים לבטלה, דאמרינן לעיל (נו). דעובר בהאי עשה. והמנחת חינוך (מצוה תלו) נמי כתב, דעובר בהאי עשה במחיקת השם. ועיין עוד בערוך לנר (לקמן שם) ובמשך חכמה (סוף פרשת עקב).

טו) מתני', היה אחד מהם גרם או חיגר וכו'. עיין מה שכתבנו לקמן באות כג, דנתמעטו דוקא בעלי מומין אלו, אבל שלמין שלא תופסין בו בשתי ידיהם אינם מעכבין. וכתב המאירי, דהטעם שנתמעטו, משום שאכזריות מצויה בהם, ודרך אסמכתא שמכוח מן המקרא.

טז) מתני', שם. כתב בשו"ת חוות יאיר (קסז), דאפשר דלמסקנא דגמ' דדרשינן ליה מדכוליה קרא יתירא הוא, ממעט נמי חיגר שהולך שפי, ולא רק שאינו הולך כלל. וכן כתב היר רמה בביאור לא חגרין במתניתין. וכן רש"י אמתניתין ד"ה גירם פירש, ינד קטועה. וכתב השיח השדה (ח"ג), דמשמע אפילו ידו אחת. אמנם לענין סומין בעין אחת, וחרשין באוהן אחת, כתב בתועפות ראם על היראים (רעה ז'), דוודאי חייב.

יז) מתני', או חרש. כתבו השדי חמד (ח"ג, ח, ל) והעמודי הארזים (נו, כו), דחרש הכא, היינו מדבר ואינו שומע, דהא יליף לה מדכתיב "איננו שומע בקולנו", ומוכח דהם מדברים, ותו, דאי לא תימא הכי, תיפוק ליה מ"ואמרו ולא אלמים". ועיין חמרא וחוי.

יח) רש"י ד"ה חרשין, אינן יודעין אם קבל דבריהם אם לאו וכו', ואיכא להפוכי בזכותיה ולמדורש בשעת הקול קאמרי וכו'. כתב היר רמה, דפירושו דחוק ולא מסתבר כלל. [ואף דכתב רש"י דקרא יתירא הוא ולכך דרשינן הכי]. ולכך ביאר, דמאחר ששניהם אומרים איננו שומע בקולנו, משמע ששניהם אומרים שאינו שומע בקול שניהם, דבקול שינוי משמע, ולא משכחת לה אלא בזמן שהאב יודע בתוכחה של אם והאם בשל אב, ואי חד מינייהו חרש הווי מנא ידע.

יט) בא"ד, שם. הקשה בשיעורי ר"ד פוברסקי, דבמתניתין משמע דהוי דרשא מקרא ד"איננו שומע בקולנו", ולא מחמת איפוך זכות. עוד הקשה, דכיון דאמרינן דבעינן שישמעו שאינו שומע בקולם, אם כן באינן חרשין, נמי נימא יחא דין בן סורר דוקא באמר להם שאינו שומע להם. וכתב, דאפשר דהוי רק מיעוט בחרשין. ועיין עוד באות כג.

כ) מתני', מתרין בו בפני שלשה. כתב רש"י ד"ה מתרין, דאין זו התראה ממש. וכתב החזון איש (בבא קמא ט, ח), דסבירא ליה שאין כאן מלקות על לא תעשה כדן שאר לאוין, אלא הן מלקות מיוחדות דילפינן מקרא ד"יסורו". אבל בשיטת התוס' (סג). ד"ה משום, כתב, דלוקה משום שעבר על לאו ד"לא תאכלו על הדם". וכן כתב בשיטת הרמב"ם (פ"ז ממרים ה"ז), דכתב דמתרין בו בשעת אכילה שיתחייב מלקות, וכן כתב התוס' י"ט. והשדי חמד (מערכת

לפוטרו משום דעדיין לא נגמר דינו. ועיין עוד חזון איש (הנדמ"ח על מסכתין, מה שהועתק מכת"י), ובגליונות החזון איש (על הגר"ח הלכות ממרים).

ובשיעורי רבי שמואל.
(ג) גמ', בן נח וכו', ובא על אשת חברו ונתגייר פטור. ביאר רש"י ד"ה **שהכה**, דאילו עביד השתא לאו בר קטלא הוא. ואי איכא איסורא, עיין מה שכתבנו באות כט.

(ד) גמ', שם. הקשו בתוס' חכמי אנגליה, הא קיימא לן **(לקמן פא:)**, דהבועל ארמית קנאין פוגעין בו. ונשאר בצריך עיון.

(ה) גמ', עשה כן בישראל וכו'. שיטת רש"י **לעיל (נז:)** ד"ה **לדודיה**, דעכו"ם שבא על נערה המאורסה, לא בעי עדה ועדים והתראה. אבל רבינו יונה (שם) כתב, דכיון דבדינו דיינינן ליה, בעי. וכן דייקו התורת חיים והגרע"א (שם) בדעת הרמב"ם (פ"ט ממלכים ה"ז). ונלשיטתם צריך לומר, דפר"ך הכא רק מהכאה. וכתב המנחת אהרן, דלשיטתם, החידוש דחייב, דלא אמרינן גר שנתגייר כתינוק שנולד.

(ו) גמ', עשה כן בישראל ונתגייר חייב. הקשה הברכת שמואל (כתובות סימן ז), בשם הגר"ח, וכן האבי עזרי (פ"ג ממלכים ה"ז), לשיטת רבינו תם כתובות (ג): **בתוס' ד"ה ולדרוש ולקמן (עד:)** ד"ה **והא אסתר**, דביאת עכו"ם כביאת בהמה, ואין האשה חייבת מיתה ואינה נאסרת על בעלה. אמאי חייב הכא מיתה, נימא אילו עביד השתא לאו בר קטלא, דהא אם עתה יעשה ביאת בהמה אינו חייב, דהא ישראל פטור על ביאת בהמה, מדהאשה פטורה. ותירץ **בחדושי רבי שמואל (כתובות סימן ג)**, דכל דברי רבינו תם דביאת עכו"ם היו כביאת בהמה, היינו דוקא בהתייחס לנבעלת, אבל בהתייחס לבועל אנו כביאת בהמה. וכן כתב בשיעורי רבי שמואל הכא. עיין עוד שם ובהערות שם.

(ז) גמ', סרחה ולבסוף בגרה תידון בחנק. כתב בחידושי הגרע"א, דבעינן למימר **כדלקמן (פ:)**, או דמותרה לדבר חמור הוי מותרה לקל, או כמאן דאמר דאין צריך שיתרו באיזה מיתה, ומיירי בהתרו סתם.

(ח) גמ', שם. כתב ההפלאה (כתובות מה:), דגבי הבועל נמי חשיב נשתנה דינו, כיון שאם יבא עליה עכשיו דינו בחנק. ונהיינו לפי מה שכתבו תוס' ד"ה **קלה** בביאורם השני, דטעמא משום אישתני קטלא ולא משום אישתני גופא. **ובשיעורי רבי שמואל** כתב, דאין דבריו מסתברים, דהא לא עדיף מאילו מתה הנערה נידון בסקילה, ואין אנו זקוקין לדינה לענין דין הבועל. ועיין לעיל אות כח.

(ט) רש"י ד"ה בסקילה, בתוה"ד, דכיון דאישתני גופא אישתני קטלא. לפי גירסא זו סבירא ליה לרש"י כפירוש קמא **דתוס' ד"ה קלה**, דלא חשיב אישתני קטלא. **והבנין שלמה** תמה, דהא ודאי כלפי מיתה החמורה אישתני קטלא. וכפירוש ב' **דתוס' והרש"ש** הגיה ברש"י "דאישתני גופא **ואישתני קטלא**". וכן גרס להלן **ברש"י ד"ה תדון** אף על גב דאישתני גופא **ואישתני קטלא**. ועיין באות הבאה.

(מ) רש"י ד"ה תדון, בסוה"ד, הכא נמי נדייניה כדמעיקרא במיתתו הקלה. כתבו **המהרש"א והערור לנר**, דרש"י סבר דרבי יוחנן פליג ארבי חנינא, ולית ליה דינא דאישתני. אבל **הבנין שלמה** כתב, דכוונת רש"י דלפי זה אין ראייה לרבי חנינא, אבל לא סבר דפליג עליה, וכדברי **תוס' ד"ה קלה**. וכתב **המהרש"א**, דאי ליתא לדרבי חנינא, הא דקתני בבביתא דלעיל, עשה כן בישראל ונתגייר חייב, היינו מיתה קמייתא.

(מא) תוס' ד"ה קלה בחמורה, בתוה"ד, והא דאמר רבי יוחנן לתנא תני נידון בסקילה והכא לא דיינינן ליה במיתה קמייתא וכו'. ביאר **הערור לנר**, דכוונתם דודאי מודה רבי חנינא לרבי יוחנן נידון בסקילה, דאי לאו הכי אכתי קשה לימא מסייע ליה. ועיין גם **יד רמה**. ודלא **כמהרש"א** עיין שם.

(מב) בא"ד, בתוה"ד, משום דהתם לא אישתני דינא כי הכא. ביאר **הערור לנר**, דבאמת נגד שינוי הגוף בסרחה ואחר כך בגרה, איכא נמי שינוי מיתה גבי בן נח שבירך את השם, אבל התם איכא נמי שינוי דינא דליכא הכא, ולכך התם דוקא אשתני ולא הכא. וכן מבואר **ביד רמה**.

(מג) בא"ד, בתוה"ד, ונראה לפרש דהא דקאמר וכו'. כתב **התוספות הרא"ש והיד רמה**, דלפי זה אתי שפיר בפשיטת דליכא תיובתא לרבי חנינא, כיון דלא אישתני הכא אלא קטלא, אבל בן נח אישתני בתרתי.

(מד) מתני', בן סורר ומורה נידון על שם סופו וכו'. כתב **התוס' יו"ט פ"י מ"ה**, דאפילו לרבי יהודה דלא דריש טעמא דקרא, הכא דליכא נפקותא, גם לרבי יהודה דרשינן טעמא דקרא. וכן כתבו **תוס' בסוטה (יד.) ד"ה כדי ובתוס' גיטין (מט:)** ד"ה **ורבי שמעון**. וכן הביא **המהר"ץ חיות (סוטה שם) מהרמב"ם**. ועיין נמי **פני יהושע ראש השנה (טז.)**. ו**שרי חמד** (כללים מערכת ט, כלל טז). והקשה עליו **השיירי קרבן (פ"ח ה"ז)**, הא איכא נפקא מינה

משום דדיני שמים לא דמו לדיני אדם, דהתם רבי יוסי פטר משום דגר שנתגייר כקטן שנוולד דמי, והאי טעמא לא שייך בעונש דדיני אדם, והכא פטרינן משום דאישתני דינא, דלא שייך אלא בדיני אדם. וכן משמע בשו"ת **בית יעקב (סימן ג)**, ובשו"ת **חוות יאיר (סימן עט)**, ובפרשת **דרכים** (דרוש שני). ועיין נמי **בשו"ת חיים שאל (סימן מט)**. ובשו"ת **שבות יעקב (ח"א, קעז)** כתב, דודאי היכא דפטור בדיני שמים פטור נמי בדיני אדם, דדיני שמים חמירי טפי, וכוונת תוס', דסוגיין אתיא כרבנן דפליגי ארבי יוסי, דלא הוי כקטן שנוולד לענין זה, והכא פטור מדיני אדם, אבל ודאי לרבי יוסי כיון דפטור מדיני שמים, כל שכן בדיני אדם. והא דתניא בא על אשת ישראל ונתגייר חייב, דלא כרבי יוסי. אמנם **בשו"ת חיים שאל (שם)**, הביא דברי **התוספות ישנים (יומא פב)**. שכתבו, דטעמא דגר שנתגייר כקטן שנוולד דמי, אינו מועיל לפוטרו ממיתה כשבא על אשת ישראל ונתגייר, כדאמר הכא. וכן כתבו להדיא **התוספות ישנים יבמות (מח:)**.

(כח) גמ', הואיל ונשתנה דינו ונשתנית מיתתו וכו', שאני הכא דאילו עביד השתא לאו בר קטלא הוא. **בשיעורי רבי שמואל** ביאר, דכיון דפרשת בן סורר ומורה נאמרה דוקא ב"בן" ולא ב"איש", לא חסר רק היכי תמצא דליתול עליה דינא דבן סורר ומורה, אלא אינו בדין בן סורר ומורה כלל. והכי נמי לענין הא דאמרינן דבן נח שבירך אישתני דינא ואישתני קטלא, הוי חילוק בגברא, ולזה ניתנה "תורת בן נח" להתחייב על מעשה כזה סייף, ולזה ניתנה "תורת ישראל" להתחייב על מעשה כזה סקילה. ונעייין לקמן באות ל מחלוקת הגר"ח והחזון איש, אי הסברא ד"השתא לאו בר קטלא" מדין אישתני דינא. והוכיח **מהריטב"א (כתובות מה:)**, דמשום חסרון היכי תימצא לא חשיב אישתני דינא. ולפי זה כתב, דעל כרחך מוכרח דהא דבוגרת דעלמא אינה בדין סקילה, אינה רק משום דלא שייך בה מציאות של מעשה זנות דנערה, אלא דאינה בתורת נערה המאורסה. וכן הוכיח **בשו"ת דובב מישורים (ח"ג, יט)** מהא דאשת איש שזינתה ואחר כך גירשה בעלה, דודאי נהרגת, אף דהשתא פנויה היא. ועיין עוד שם.

(כט) [שם], עיין באות הקודמת. ולפי זה צריך לומר, דהא דישראל הבא על אשת בן נח פטור, היינו אף על פי דהאישות חלה גם כלפי ישראל, התורה פטרתו. לא מיבעיא לשיטת **תוס' לקמן (נב:)** ד"ה **פרט** דיש איסור עשה בבא על אשת בן נח מהא דהצריכה התורה להתיר יפת תאר אשת איש, (כדאייתא **בקדושין כא:)**, וכמו שביאר **התוס' הרא"ש (סנהדרין שם ועבודה זרה לו:)**. וכן לשיטת **תוס' קדושין (כא:)** ד"ה **אשת**, דעובר בעשה מקרא "ודבק באשתו", ולא באשת חברו. אלא אפילו לשיטת **הרמב"ם (פ"ח ממלכים ה"ג) והרשב"א (קדושין שם) והיד רמה (הכא) ורבינו תם (בפירוש ריב"א עה"ת כי תצא)**, דמן התורה אין איסור אשת איש לישראל הבא על אשת בן נח, אין הגרר דאינה אישות כלל כלפי ישראל, אלא דהתורה התירה אותה אישות לישראל (ש.א.).

(ל) גמ', שם. כתב בחדושי רבינו חיים הלוי (הלכות ממרים בתורף דבריו), דאף האי דינא, דאילו עביד השתא לאו בר קטלא, הוי מדין אשתני דינא, אלא דהוי אשתני טפי. [וכן מבואר **ביד רמה וברבינו יונה**]. ולפי זה כתב, דבחייב מלקות דבן סורר, ליכא האי דינא, וחייב אף לאחר שהקיף זקן, אף דלא נגמר דינו קודם, דדוקא לענין חיוב מיתה, דבוז נאמר עיקר הדין דבן ולא אב ולא איש, שפיר אמרינן דכשנעשה איש נשתנה דינו, מה שאין כן לענין חיוב מלקות, דעיקר דינו לאו בשם איש ואב תלוי, כי אם ביסוד הדין של בן סורר ומורה. אבל **החזון איש (בגליונות שם) כתב**, דבודאי הסברא דאי עביד השתא לאו בר קטלא, לא הוי מדין אשתני דינא, אלא כיון דלא אמרה תורה דין בן סורר ומורה באיש, אין רצון התורה להרוג איש מדין בן סורר, והוא הדין במלקות.

(לא) רש"י ד"ה שאני הכא, בסוה"ד, ודיינינן ליה בדינא דהשתא. הקשה **רבינו יונה**, היאך תיסק אדעתין דבסקילה דיינינן ליה, הא לא אתרו ביה לסקילה. ועוד, היאך מסייע ליה להלן מסרחה ולבסוף בגרה, דלא מוכח מהתם, אלא דלא דיינינן ליה כדמעיקרא. [עיין שם **רש"י ד"ה לימא וד"ה תדון**]. ולכך כתב דרבי חנינא קא משמע לן, דלא דיינינן ליה כדמעיקרא. וכתב **בשיעורי ר"ד פוברסקי**, דדוחק לומר, דכוונת רש"י במה שכתב בדינא דהשתא, דדינאם אותו בדיני ישראל, דבעינן עדים וסנהדרין. ועיין עוד שם.

(לב) גמ', ת"ש אם משנגמר דינו ברח וכו'. כתב **רש"י ד"ה ת"ש**, דמסיפא תיובתא. הקשה **הערור לנר**, הא בלא רבי חנינא נמי תקשי מתניתין רישא לסיפא. ותירץ, דבלא רבי חנינא, איכא למימר, דבכל מקום מניחין דינו כמו שהיה, ולכך בהקיף זקן עד שלא נגמר דינו, כיון דקודם לכן היה פטור, גם עתה פטור, מה שאין כן בנגמר דינו, שהיה חייב קודם לכן נשאר בחיובו. אבל מדקאמר רבי חנינא טעמא דנשתנה דינו, אלמא סבירא ליה דאין

מאיבריו. (ועיין להלן אות ה).

ד) רש"י ד"ה אין לו דמים, בתוה"ד, דקיי"ל חייבי מיתות שוגגין וכו'. וכן כתב רש"י לקמן (עג): **ד"ה הבא על אחותו,** דרוף הוא כחייבי מיתות שוגגין. אבל היר רמה (הכא) כתב, דהוי כחייבי מיתות מוזיין, כיון דהיה חייב מיתה.

ה) גמ', מאי טעמא דמחתרת חזקה אין אדם מעמיד עצמו על ממונו וכו'. כתבו התוס' בבא בתרא (ז): **ד"ה לפי,** דכשגובין לצורך חומת העיר, גובין לפי ממון, ואינו דומה לסוגיין, כיון דהגייס ברצונו אינו בא על הנפשות, דיכולים לתת לו ממונו. וביאר התרומת הרש"ן (ח"א, שמה), דהכא שאני, דהתורה חסה על פקוח נפש של ישראל, וכיון דאפשר שיהיה בעל הממון נהרג, חשוב איך כרוף ואין לו דמים. **והקובץ שעורים (שם אות מג)** ביאר, דאף מי ששולט ברוחו ואינו בהול הרבה על ממונו, מותר לו לעמוד על ממונו נגד הגנב, דהרי אין עליו חיוב לתת לו ממונו, ממילא הגנב בכלל רודף, ומותר להורגו. וכן כתב בקובץ הוספות (סימן כח). והוסיף לבאר דאין נתינת הממון דומה ליכול להצילו באחד מאיבריו [עייין מה שכתבנו באות ג], דהיינו דוקא על ידי איבריו של **הרודף**, אבל לא על ידי ממון הבעלים, דלא חייביה רחמנא להוציא ממונו כדי להציל אחר מלעבור על דין רציחה. וכתב, דכעין סברא זו מצינו ב**רשב"א ובריטב"א (יבמות פט.)**, לענין מת מצוה, דכהן אינו חייב לשכור ישראל ומותר ליטמאות, ואף דבשביל ממון לא הותר ליטמאות, מכל מקום כיון דאינו חייב לשכור, ממילא הווי מת מצוה. אמנם הדברי חמודות (על הרא"ש הלכות טומאה סק"ח), דייק מתוס' נזיר (מג): **ד"ה והאי,** דפלגי וסברי, דאם מוצא מי שיתעסק בשכר אסור לו ליטמאות. עייין שם]. ועיין עוד לקמן בעמוד ב' אות יד.

ו) גמ', ולא היא כי אוקמי רחמנא כו', פירש רש"י בד"ה ולא היא, מסקנא דמילתא דרבא הוא, ולא היא לא מסתברא טעמא דרב בהא. אמנם בתוס' הרא"ש כתב דסתמא דתלמודא קאמר לה.

ז) גמ', אמר רבא מסתברא וכו', והאלו' אמר רב אפילו נטל כו'. כתבו הרש"ש והחתם סופר (חור"מ קלב), דרב סבירא ליה, דכל גנב קונה החפץ הנגנב. והא דחייב להחזירו כשהוא בעין, כתב הרש"ש, דהוי מדין תשלומין שכן גורה התורה כמו בנזקין לשלם מן העדית, דוקא אם יש לו. אמנם כיון דבעי להחזיר החפץ אם הוא בעין, אין לו קנין גמור בחפץ, ומשום הכי אין הגונב ממנו חייב כפל (עייין בתוס' ד"ה אפילו). וכעין זה כתב החתם סופר, דנהי דקנה החפץ, ולא מחייב לבעלים אלא דמים, מכל מקום בגוונא דהחפץ בעין, הלאו לא מינתיק אלא בהשבת גוף החפץ. נולפי זה כתב, דהנגנב יכול להקדישו ולאסורו. אבל החזון איש (בבא קמא טז, יג) והזכר יצחק (סימן עא) כתבו בדעת רב, דנהי דסבירא ליה דאית ליה לגנב סיבה לקנות החפץ, מדאית ליה חיוב אונסין, מכל מקום חיוב ההשבה מעכב את קניינו ושב קנין הבעלים. וממילא היכא דמחמת "קם ליה דברבה מיניה" ליכא חיוב השבה, הרי הוא קונה הגניבה לגמרי.

ח) רש"י ד"ה מסתברא, בתוה"ד, בין עכשיו בין לאחר זמן וכו'. וכן כתבו תוס' ד"ה מסתברא. והרמב"ן (מלחמות ה' יז. מדפי הרי"ף) תמה, דהא כל גזלן אם תברא או שתיה חייב על השבירה, ואם כן הכא נמי יתחייב על השבירה. ולכך כתב דכל מה דפטור היינו דוקא היכא דשבר במחתרת. והא דאמרינן להלן והלכתא דשדינהו בנהרא, היינו שהיה רקק ברשות הרבים, וידו היתה עשויה קטפרס, דמיד כשעבר איסור שבת שדינהו בנהרא. ועיין דברי יחזקאל (סימן כה). ובביאור שיטת רש"י כתב הבעל המאור (שם), דאף רבא דפלגי אדרב מודה דמן התורה קנאו גם כשהוא בעין, והא דצריך להחזיר החפץ היכא דאיתנהו בעינייהו, הוי מדרבנן, ולא חייבוהו רבנן להחזיר אלא כשהוא בעין. והרמב"ן במלחמות, תמה עליו, דרבא אמר ולא היא וכו', ומבואר דחולק מעיקר הדין. ועיין ביד רמה.

ט) תוס' ד"ה אפילו נטל, בתוה"ד, ויש לומר דהתם בגנב מגנו חצירו וקרפיפו דלאו בר קטלא הוא דבעי התראה וכו'. כתב הרש"ש, דלא דמי לחייבי מיתות שוגגין, דהכא בלא התראה לא עביד כלל דבר שחייבין עליו מיתה, דלא אתא אדעתיה דנפשות.

י) בסוה"ד, אבל הכא במחתרת דמחתרתו זו היא התראתו כדלקמן. הקשה המהרש"א, איך יתיר רב לאידך ברייתא דסברה דבכל גוונא לא בעי התראה. ויתירך הערוך לנר, דהתוס' לא נקטו אלא חד מהנך דינים שאין בהם מיתה, אבל משכחת לה עוד טובא, כגון בגנב מן השדה ועוד כהאי גוונא שכתב הרמב"ם (פ"ט מגניבה ה"ג) דליכא בהו דין מיתה. וכן ביום דליכא דין מיתה, לשיטת הראב"ד (הובא באות יג).

יא) תוס' ד"ה לא קבלינהו, בסוה"ד, ויש לומר דכאן לא היו רוצים להחזיר אא"כ יתחייבו בדיני אדם. הקשו הטורי אבן (חגיגה, אבני שהם, י). והקצות החושן (כח, סק"א), מהא דכתב רש"י בבבא מציעא (צא). **ד"ה רבא אמר,**

טובא לדינא, דתנן אכל בחבורת מצוה אינו נעשה בן סורר ומורה משום דלא מימשך, והיינו מטעם דנידון על שם סופו, וכל היכא דלא מימשך אינו נהרג. ולכך כתב דלאו מסברא קדריש אלא מקראי הסמוכים לבן סורר, "וכי יהיה באיש חטא משפט מות", דהיינו, דאם חסים עליו אביו ואמו סוף שיצא לתרבות רעה ויתחייב מיתה בבית דין.

מה) מתני', שם. הקשו הריב"א והרא"ש (בראשית כא, יז) והרא"ם (דברים כא, יח), מהא דלגבי ישמעאל כתיב (בבראשית שם) "באשר הוא שם", ואמרינן דאין דנין לאדם אלא לפי מעשים שעושה עכשיו, ולא לפי מה שעתידי לעשות. ותיירצו, דישמעאל לא עשה מעשה שמכוחו ימותו ישראל בצמא, על כן אי אפשר היה לדונו, אבל בן סורר התחיל רשעותו. והמהרש"א (ראש השנה טז): תירץ, דבן סורר נדון על שם מעשה שיעשה הוא עצמו, מה שאין כן בישמעאל, שהמעשים יעשו צאצאיו. וכן תירצו בפירושי התורה לר' חיים פלטיאל ובמושב זקנים (פרשת וירא). והגור אריה (דברים שם) תירץ, דגבי ישמעאל איירינן לענין דין שמים, אבל בן סורר, שדין התורה להורגו, אין להקשות איך נהרג על שם העתיד.

דף עב ע"א

א) גמ', אלא הגיעה תורה לסוף דעתו וכו', ומלסטם את הבריות וכו'. הקשו בדעת זקנים ובפירוש הרא"ש (על התורה דברים כא, יח), כיון דנהרג מפני שעתידי ללסטם את הבריות, היה לו לידון בסייף, ולא בסקילה. ויתירך הרא"ש, וכן כתבו היר רמה והרא"ם, דכיון שהוא מלסטם, אינו משמר שבתות ונתחייב סקילה. והחוקוני והרא"ם והערוך לנר, הוסיפו, דילסטם הבריות בשבת. והקשה הזית רענן (על הילקוט), דהוי מקלקל בחבורה. וכתב, דאזיל לשיטת רבי שמעון דמקלקל בחבורה חייב. והמהרש"א (חדושי אגדות) כתב, דסופו לבוא לידי עבירות שמיתתם סקילה, ולא שיהרגם בשבת. וכתב התולדות אדם (על הספרי דברים, ריח), דהא דלא אמרינן דיעבור על עבירה דדינה בשריפה ויתחייב שריפה, לרבי שמעון דסבירא ליה שריפה חמורה. דעבירות המחייבות שריפה הוו עבירות של עריות, והדבר תלוי בדעת אחרים. ובהר צבי (על התורה עמוד קמח) כתב בשם הגרי"ז והמהרי"ל דיסקין (וכן איתא בחדושי עה"ת פ' תצא) ליישב קושיית הדעת זקנים, דבן סורר סופו שיהרוג הרבה אנשים, ורוצח הרבה אנשים עונשו חמור יותר, דהיינו סקילה, אלא דבכל רוצח, לא שייך שיהרג על שהרג אנשים הרבה, כיון דכבר העידו עליו על מעשה רציחה אחד ונתחייב מיתה, שאר העדיות הוו ליה עדות שאי אתה יכול להזימה, ועיין שם מה שהקשה על זה. ובכללי חמדה (דברים כא, יח) כתב, דעיקר מיתת בן סורר הוא עבור מה שגנב מאביו, כיון דהעידה התורה שלא יעשה תשובה.

ב) שם, עיין באות הקודמת, והגר"ח (פ"ו מגירושין ה"ט) כתב, דאין הריגת בן סורר משום מה שיעשה מעשה שחייב עליו מיתה, אלא שהוא דין מחודש, וכן מוכח מהא דסלקא דעתא דגמ' שיתחייב קטן. נודבריו מבוארים לפי מה שכתב הרש"ר הירש (דברים שם) שדייק ממתניתין דלעיל (סח): דקתני, שקטן פטור משום "שלא בא לכלל מצוות", ולא קתני ד"לא בא לכלל עונשין" וביאר, שבחדשים הראשונים לאחר גיל בר מצוה היא התקופה המכרעת בעתידו המוסרי של האדם, והתורה מצפה לנצחונו של הטוב, על הכח החושני המתעורר בו והוא שביאו לגבורתו המוסרית. אבל אותו בן סורר ומורה נכנע לכח החושני וממילא אין כל הצדקה לקיומו. ועיין ברמב"ן בפירוש התורה (דברים כא, יח), דעל בן סורר איכא ב' עונשין, א. שהוא מקלה אביו ואמו וממרה בהם. ב. שהוא זולל וסובא ועובר על מה שנצטוונו "קדושים תהיו". ואף שלא מצינו על אף אחד משני האיסורים חיוב מיתת סקילה, מכל מקום חזינן גם מדבריו, שמה שעשה חתם בו דין סקילה לא מחמת עצם מעשיו, ולדברי הרש"ר ניחא, ועיין נמי במכתב מאלהו (ח"א עמוד 105)].

ג) מתני', הבא במחתרת נידון על שם סופו. כתב בפירוש רבינו יהונתן, דאף דבשאר רודף אינו רשאי להורגו, כשיכול להצילו באחד מאיבריו, במחתרת לא מדקדקין כולי האי, דבחשיכה אינו יכול לדקדק כל כך. וכתב הכנסת הגדולה (חוי"מ תכה, טור, לא), דסבר כהראב"ד (המובא להלן אות יב), דדינא דבא במחתרת לא הוי אלא בלילה. אבל לשיטת הרמב"ם, דביום נמי איכא לדינא דבא במחתרת, אם בא ביום ויכול להצילו באחד מאיבריו, מציל. והרמב"ם לא פירט זאת משום דנפיך ליה מרודף דמצוה להורגו, כל שכן לבא במחתרת דהווי רשות. (עייין לקמן עג. אות ג). והשבות יעקב (ח"ב, קפו) כתב, דמסתמת הש"ס והרמב"ם נראה, דבא במחתרת אינו צריך להצילו באחד מאיבריו, והיינו משום שמוחזק לרוצח ממש, מה שאין כן שאר רודף, דעביד איניש דגזים ולא עביד, ואולי גם כן לא כיוון אלא לאחד

פסקה הרדיפה, ומאי טעמא אין צריך להצילו. [וכבר בזה המאירי]. וכתב האור גדול, דצריך לומר, דכיון דעל ידי מעשיו התיר עצמו למיתה, ואף לנו היה מותר להפיל עליו את הגל, אם כן, כיון דבעצמו הביא עליו הסכנה, אין מחללין עליו שבת להצילו. אלא דביד רמה כתב, דאף בחול אין מצילין אותו. ועיין עוד בשו"ת מהרי"ל דיסקין (ק"א, ה' לד). ובשיעורי רבי שמואל בהערה.

יח גמ', ומת בכל מיתה שאתה יכול להמיתו. שיטת חידושי הר"ן (לעיל עמוד א) והמאירי, דלכתחילה צריך להורגו במיתה הכתובה בו, דהיינו סייף, וכדיאר הערוך לנר, דרק בסייף יש הכאה. [ובמאירי משמע, דהיינו משום דהוי רודף, ודינו כרוצח]. אבל הרמב"ם (פ"ט מגניבה ה"ז) כתב דיכול להורגו בכל מיתה שאתה יכול. וכתב הערוך לנר, דמשמע מדבריו, אפילו לכתחילה. והקשו האפיקי ים (ח"ב, מ), והענינם למשפט, דהכא אקשי למה לי קרא מרוצח נפקא, ואילו התם לכתחילה צריך להמיתו במיתה הכתובה בו. וכתב האפיקי ים, דהמחלוקת להלן אי רודף צריך התראה, היינו אי הריגת הרודף הוי מדין הצלת הנרדף או דהוי עונש גרידא, [נכמו שכתבנו באות כט בשם הנודע ביהודה]. ולמאן דאמר דהוי מדין הצלת הנרדף, פשיטא דיכול להורגו בכל מיתה ולא בעינן קרא, והברייתא הכא סברה, דהוי דין עונש ולכך בעי קרא, ולכתחילה צריך להורגו בסייף. והרמב"ם פסק, דרודף אין צריך התראה, ונהרג מדין הצלת הנרדף, ולכך יכול להורגו לכתחילה בכל מיתה שהיא. ועיין עוד במשאת המלך (סימן ת"ק).

יט רש"י ד"ה זו היא התראתו, בתוה"ד, אינו הורגו עד שיתרה בו בעדים וכו'. הקשה השיירי קרבן (פ"ח ה"ח), למה לי עדים, הא כשרוצה להורגו הוי רודף ומותר להורגו. ועיין שם, מה שדייק מרש"י זה.

כ בתוה"ד, וזה יקבל עליו התראה ויאמר יודע אני ועל מנת כן אני עושה שאם תעמוד לנגדי אהרוג אותך. אמנם המאירי כתב, שלא נאמרה התראה בכהאי גוונא אלא במיתת בית דין, אבל הכא סגי בהתראה שיצא משם ואם לאו יהרגו. וכן מבואר בפסקי רי"ד ובפסקי הרי"ז. ובשיירי קרבן (פ"ח ה"ח) נמי תמה על רש"י, למה צריך לכך, הא לא גרע ממחנת שאינה אלא חזקה, ואף על פי כן הורגו. ובשיעורי רי"ד פוברסקי כתב, דלכאורה אף ברש"י משמע דלא בעי קבלת התראה ככל התורה, מדכתב, שהגבגב אומר שאם תעמוד לנגדי "אהרוג אותך", דהיינו שאומר שבא להרוג, ולא דמקבל על עצמו ליהרג. והחזון איש (ח"ו י"ט, סק"ו) ביאר שיטת רש"י, דאם אומרים לו אם אינך פורש נהרוג אותך ואינו פורש, הרי זה כהתיר עצמו, דאם לא כן, לא מתקיים "אין מושיע לה הא יש מושיע בכל מה שיכול להושיע" כדלקמן (עג), אלא משום דברייתא לא נאמר שאמרו לו שיהרגו אותו, ליכא התיר עצמו עד שיאמר "על מנת כן אני עושה", דכיון שאמרו לו, התורה אמרה "הצל דמו של זה בדמו של זה", והוא משיב על מנת כן אני עושה חשיב התיר עצמו למיתה. ועיין לקמן אות כח, מה שהבאנו מדברי הרמב"ם (פ"א מרוצח ה"ז).

כא גמ', דקטן הרודף ניתן להצילו בנפשו. כתב היד רמה, דאף דקטן לאו בר עונשין, לאו משום חיובא דידיה הוא דקטל ליה, אלא משום הצלת הנרדף. ועיין עוד באות ל.

כב רש"י ד"ה קטן הרודף, את קטן אחר להרוג. כתב המראה הפנים (על הירושלמי פ"ח ה"ח) על פי הירושלמי, דלאו דוקא שרדף אחרי קטן, אלא אורחיה דמילתיה נקט. וכן כתב הפרישה (ח"ו תכה סק"ד), והענינם למשפט והדינא דחיי. וכן כתב הסדרי טהרות (אהלות פ"ז קכה). ועיין בדבריו. ועיין עוד בשו"ת שואל ומשיב (רביעאה ח"ב סימן ג).

כג רש"י ד"ה יצא ראשו, בתוה"ד, דכל זמן שלא יצא לאויר העולם לאו נפש הוא וכו'. כתב החזון איש (בגלינות לחידושי ר"ח הלוי הלכות רוצח), דאף דבעובר נמי מתקיים "וחי בהם" דהא מחללין עליו שבת, ואם כן הווי כחי, [ועיין באות הבאה] מכל מקום לא שייך גביה "מאי חזית וכו'", דשפיר דמא דידיה סומק טפי. וכן כתב בחידושי רבי שמואל (סימן יד). ועוד כתב על פי דברי המרומי שדה (יומא פה): **ובהעמק שאלה** שאילתא קסז, יז, דבאמת עובר אינו בכלל "וחי בהם", והא דמחללין את השבת להצלתו, היינו מסברא דאמרינן **ביומא** (שם), "חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה". אמנם הרמב"ם (פ"א מרוצח ה"ט) כתב, דמה שהורגין העובר מדין רודף הוא. ועיין שו"ת גאוני בתרא (סימן מה) ושו"ת חוות יאיר (סימן לא) ובחידושי רבינו חיים הלוי (שם) ובאבן האזל (שם).

כד שם, עיין מה שכתבנו באות הקודמת דעובר הווי כחי. ולפי זה, לכאורה איסור הריגת עובר הוי מדאורייתא, אלא דאין נהרגין על הריגתו. וכן כתבו תוס' לעיל (נט). **ד"ה ליכא, ובתוס' חולין (לג).** **ד"ה אחד, והמהר"ם שיק** (יור"ד סימן קנח) כתב, דהוי איסור חצי שיעור ברציחה. והמשך חכמה

דבקים ליה בדרכה מיניה מהני תפיסה, ואם כן מדוע רבא לא תפס. ותירץ הקצות החושן, על פי מה שכתב המהרש"ל, דהא דמהני תפיסה היינו דוקא בחייבי מיתות שוגגין דלא עבדינן החומרא, אבל בחייבי מיתות מוזדינן דעבדינן החומרא, לא מהני תפיסה, דהיכא דעבדינן החומרא, נפטר לגמרי מחיובו השני, והכא נמי עבדינן החומרא דהא מחויב מיתה. **ובהגהות ברוך טעם תמה,** דהא רש"י ד"ה אין לו דמים כתב, דבא במחנתת הוי שוגגין. ועיין מה שכתבנו לעיל אות ד. וכבר הקשה בשו"ת מהר"ם מורטנבורג (קעו, ח"ג תכה) קושית הטורי אבן. וכתב, דשמא כיון דסוף סוף לא רצו להחזיר אלא בתורת דין, אם היה מקבל מהם בדרך אחרת, היה דומה לגניבת דעת. וכיוון לזה בחידושי הגרש"ש (כתובות מ').

יב גמ', ת"ר אין לו דמים אם זרחה השמש עליו וכו'. כתב הרמב"ם (פ"ט מגניבה ה"ח), דבא במחנתת דאפשר להורגו, הוי בין ביום ובין בלילה, דלא דרשינן קרא כפשטיה. אבל הראב"ד (שם) פליג, וכתב דאין מקרא יוצא מידי פשוט, דכתיב "אם זרחה השמש עליו דמים לו", והיינו דביום אסור להורגו, דהרי לא בא להורג.

דף עב ע"ב

יג גמ', כאן באב על הבן כאן הבן על האב. בגמ' יומא (פה): אמרינן, דליכא למילף מהא דאפשר להרוג הבא במחנתת, דספק פקוח נפש דוחה רציחה ושבת, דבא במחנתת ודאי יהרגוהו, ואשכחן ודאי, ספק מנלן, ובמסקנא יליף מ"וחי בהם", דספק פקוח נפש דחי שבת. וכתב המנחת חינוך (רצ"ו, לג), דלמסקנא דהתם, מותר להרוג ספק רודף, כיון דהתורה התירה רציחת הרודף מפני פקוח נפש, הוי כשאר מצוות. וכן כתב בהגהות הרא"מ הורוויץ (פסחים ב:), וביאר, דהיינו בבא במחנתת, שהוא עצמו גורם הספק. אבל בזכרון שמואל (פג, ו, כב) כתב לחלוק עליו, דכיון דברציחה דעלמא איכא סברא דמאי חזית, אם כן אף דמצינו דהיכא דהוי ודאי רודף לא אמרינן מאי חזית, וניתן להצילו בנפשו של הרודף, מכל מקום היכא דהוי ספק רודף, לא מצאנו דלא אמרינן מאי חזית, ומספק אסור להורגו, וכן כתב הגליוני הש"ס (הכא). ועיין גם בחידושי הר"ן (לקמן עג). **ובתוספתא (פי"א ה"ה)** קתני בהדיא, דבספק רודף, אין מצילין אותו בנפשו, ויליף לה מקרא. **וביומא (שם)** מוכח, דלית להו תוספתא זו. ועיין עוד תוס' עבודה זרה (י: ד"ה חר קטיל, ושו"ת התשב"ץ (ח"ב, כו) ושו"ת הרשב"א (ח"ג, שסז) ויראים (סימן קעה) וקובץ שיעורים פסחים אות ד'.

יד גמ', אין לו דמים בין בחול בין בשבת. כתב המגן אברהם (שכט סק"ה), דאם בא נכרי על ישראל בשבת על עסקי ממון, ניח ליקח ממונו ולא יחלל שבת. והקשו המנחת פתים (שם) והאור גדול (ח ע"ב), מגמ' דידן, דהבא במחנתת מותר להרוג אפילו בשבת ואין צריך ליתן לו ממונו. ועיין מנחת שלמה (קמא סימן ז, ענף ב, אות ג-ז) ואבי עזרי (פ"ט מגניבה ה"ז). ועיין לעיל אות ה.

טו גמ', לא נצרכה אלא לפקח עליו את הגל. הקשה היד רמה, אמאי מפקחין עליו את הגל, מי עדיף מרועי בהמה דקה דלא מעלין ולא מורדין. וכתב, דשאני התם דעבידי כן תדיר. [וכן פסק הרמב"ם (פ"ד מרוצח ה"ב)]. וכן כתבו תוס' חולין (יד). **ד"ה השוחט,** דבפעם אחת לא נעשה מומר. אבל בשו"ת החתם סופר (ח"ו סימן טז) כתב, **דתוס' בעבודה זרה (כו).** **ד"ה הרועין,** פליגי, וכן תוס' לעיל (סא). **ד"ה ריש לקיש,** וכתב האבן האזל (פ"ט מגניבה ה"ג), דלפי דברי היד רמה, מיושב מאי קמשמע לן דמפקחין עליו את הגל. וכן כתבו התוספות חכמי אנגליה, דהא גופה קמשמע לן. אלא דכתב מטעמא אחרינא, כיון דאביו מורי התיירא.

טז גמ', שם. מבואר הכא דאיכא איסורא דאורייתא בפיקוח הגל. וכן קתני בעירובין (לה). ומוקי התם דוקא היכא דבעי מרא וחצינא. [אמנם עיין מאירי שם (לב:)]. וכתב הריטב"א (עירובין שם), דבבית חייב משום בונה ובשדה חייב משום חורש. [עיין שבת עג:]. והא דקתני החופר גומא ואינו צריך אלא לעפרה פטור, איירי בארעא דלאו דיליה, אבל הכא איירי בקרקע דיליה וחשיבא מלאכה הצריכה לגופה. וכן כתב האבן האזל (פ"ב משבת ה"ח), דחייב משום בונה. והביא גם מהמגן אברהם (רמ"ד סק"ח) ומספר שולחן עצי שיטים, דלהסיר הובל מן הרחוב הווי בונה. **והרש"ש** כתב (יומא פה:), דהיינו בצרורות דקות דבטלי אגב קרקע. ועיין עוד רשב"א וגאון יעקב (שם).

יז גמ', שם. כתב רש"י ד"ה לפקח, דאם בא על עסקי נפשות כיון דניתן להרוג בלא התראה, גברא קטילא הוא משעת חתימה. והקשו בשו"ת הגר"ש איגר (ח"ב בכתבים סימן נא) והאור גדול (ה ע"א) והאחיזעזר (ח"ג, יח, ב), הא אחר שיצא מן המחנתת אסור להורגו, ואם כן אחר שנפל עליו הגל, כבר

שכתבנו באות כ בשם החזון איש, אתי שפיר. ואף דרש"י לעיל ד"ה זו היא התראתו, כתב, דאי קאי לאפאי קטילנא ליה, דמשמע דקאי אבעל הבית עצמו, היינו משום דבגגו וחצירו וקרפיפו, אפילו בבעל הבית עצמו בעי התראה. וכדבריו כתב בשו"ת הריב"ש (רלח) בשם הרא"ה. והלחם סתרים (עבודה זרה סימן ה') כתב, בדעת המשנה למלך (פ"ח מחובל ומוזק ה"י), דליכא חילוק בין הנדרף לאיניש דעלמא. והמנחת חינוך (רלו, ט) כתב, נלגבי מוסר, דבעי קבלת התראה] דקודם מעשה אין צריך כלל קבלת התראה. ולפי זה כתב, דגם קטן יכולים להורגו קודם המעשה. וואם תאמר אם כן היאך מוכח דר' הונא אית ליה דרודף אין צריך התראה מקטן, נימא דהווי קודם מעשה ובהא ליכא פלגתא. ויש לומר, דהיינו משום דנקט סתמא, קטן הרודף וכו' דמשמע בכל גווני. (ש.א.)

דף עג ע"א

(א) גמ', וכי עונשין מן הדין. כתב הנודע ביהודה (מהדו"ת חו"מ, ס'), דקושיית הגמ' "וכי עונשין מן הדין", היינו דוקא על הצד דרציחת הרודף מדין עונש ולא מדין הצלה. נעיינן מה שכתבנו לעיל עב: אות כט בשם הנודע ביהודה. וכתב בנו (בהג"ה), דלפי מה שכתב בספר מדות אהרן (פ"ב ח"ג) [וכן שיטת רש"י ד"ה הקישא כמו שכתבנו שם], דטעמא דאין עונשין מן הדין, פן יש איזה צד לסתור הקל וחומר, אם כן גם אי הווי הצלת הנדרף, נמי אין מצילין מן הדין, דנוגע לנפש הרודף, מה שאין כן לטעמא דהמהרש"א (סד): דהואיל ועשה עבירה חמורה, אינו מתכפר בעונש המפורש בקלה, הכא לא שייך לומר כן רק אי הווי מטעם עונש. ובשוערי רבי שמואל (מכות אות רנב) ביאר גרר הדין, דכל מאי דלמדן מקל וחומר, אינו אלא מתורת י"ג מדות שניתנה תורה לידרש בהם, ובלאו הכי לא היה לנו אלא מה שאמרה תורה, ונתקבלה ההלכה שלא ניתנה מדה זו לענוש על פיה. וכתב לזה סמוכין מרש"י שבת (קלב). ד"ה עקיבא. וכן כתב הבית הלוי (ח"א ריש סימן לו).

(ב) רש"י ד"ה הקישא הוא, בתוה"ד, וכל היקש וגזירה שוה המופנית הרי הוא כמפורש במקרא ועונשין ממנו לפי שלא ניתנה תורה למדרש מעצמו וכו'. כתב בשושנת העמקים (כלל א) דשיטת רש"י, דהא דאין עונשין מן הדין שמה איכא פירכא לקל וחומר. וכתב הרש"ש (בבא קמא ב.), דלדעת תוס' סוכה (לא). ד"ה ור"י סבר, דכל המדות אדם דן מעצמו לבד מגזירה שוה, ואפילו הכי על ידי היקש עונשין, על כרחך צריך לחלק מטעם אחר. ורש"י לשיטתו (שם) ד"ה לא מקשינן, דהיקש נמי בעי לקבל מרביתו. אמנם עיין רש"י גיטין (מב): ד"ה דכולי, ורש"י ראש השנה (לד). ד"ה ה"ק.

(ג) תוס' ד"ה אף רוצח, בתוה"ד, וי"ל דהתם רשות וכו', אבל הכא קמ"ל דחובה להציל. וכן כתב הרמב"ם (פ"ט מגניבה ה"ז) לגבי בא במחתרת, דרשות ביד כל אדם להורגו, אף דגבי רודף כתב (פ"א מרוצח ה"ו) דהווי חיוב. ובטעמא דמילתא כתב הכנסת הגדולה (חו"מ תכה בהגהות הטור, לא. וכן כתב בספר דינא דחיי, לאוין, ק"ס) דברודף אין תקומה לנדרף בלי הריגת הרודף, מה שאין כן בא במחתרת שיכול ליתן ממונו, על כן הווי רשות. אלא דהתוספת יום הכיפורים (יומא פב). כתב, דכוונת תוס' לולי קרא דרודף, אבל לאחר דגילה הכתוב חובה ברודף, אף בבא במחתרת הווי חובה. וכן הבין החוות יאיר (סימן לא). אבל האפיקי ים (ח"ב מ) כתב דמשמעות תוס' דאליבא דאמת בבא במחתרת הווי רשות. וכן כתבו הדברי יחזקאל (סימן כג) ואבן האזל (שם) ואבי עזרי (שם). עיין שם.

(ד) גמ', והא מהכא נפקא מהתם נפקא אבדת גופו מניין ת"ל והשבותו לו. כתב המהרש"א, דליכא למימר דאצטריך "לא תעמוד וגו'" ללאו, דהתם נמי כתיב "לא תוכל להתעלם", דקאי א"והשבותו לו", דמשמע אבדת גופו. עיין שם. וכתב הסדרי טהרות (אהלות פ"ז קכד.), דליכא למימר דאצטריך לב' לאוין, כיון דאין לוקין על אהאי לאו, דהווי לאו שאין בו מעשה, והיכי דאין לוקין לא שייך לומר לעבור עליו בשני לאוין, כדמוכח מתוס' בבא מציעא (סא). ד"ה לעבור.

(ה) גמ', שם. הקשה החכמת שלמה (חו"מ תכו), הא נפקא מינה לענין זקן ואינו לפי כבודו, דמדין השבת אבידה פטור. וכתב בשוערי רבי שמואל (הכא ובבבא מציעא סימן סה) דלא קשה מידי, דאמרין בבבא מציעא (ל:), דפטורא דזקן ואינו לפי כבודו, היינו היכא דגם אבידתו לא היה נוטל, ואם כן, הצלת גופו דבכל גוונא היה מבזה את עצמו להצלתו, לא משכחת לה.

(ו) גמ', אי מהתם הוה אמינא ה"מ בנפשיה אבל מיטרח ומיגר אגורי אימא לא קמ"ל. כתב היר רמא, דמשמע בגמ', דהחידוש הוא דבעי למיטרח ומיגר אגורי. וכדביאר בשוערי רבי שמואל (בבא מציעא סימן סה, אבל לא הביא דברי היר רמא), דסלקא דעתין דחיוב השבת גופו אינו אלא אי יכול להציל בעצמו, אבל אינו חייב לטרוח ולשכור פועלים. ואם השכיר פועלים והוציא

(שמות לה, ב) כתב, דאף דאינו נהרג עליו, מכל מקום חייב מיתה לשמים, וכמו שכתב הרמב"ם (פ"ב מרוצח ה"ח), גבי הורג את הטריפה. ועיין נמי בחידושי מרן רי"ז הלוי (הלכות רוצח). וכל זה דלא כשו"ת אמונת שמואל (סימן ד) שכתב דהווי רק איסור דרבנן. ועיין ספר הזיכרון (מוריה) לזכר הגר"י אברמסקי בתשובת רבי משה פיינשטיין].

(כה) בא"י, ואם תאמר מעשה דשבע בן בכרי וכו'. הקשה בזכרון שמואל (פג.), אמאי אוקמיה רש"י קושייתו הכא, הא בלאו הכי קשה, דהא פשיטא דאין הורגין את האחד כדי להציל את השני. ותירץ, דלולי סוגיין היה אפשר לבאר, דכיון דשבע בן בכרי היה בעיר, ויואב אמר שאם לא יוציאוהו יהרוג את כל העיר, ממילא נעשה שבע בן בכרי רודף, ומהאי טעמא היה מותר למוטרו, אבל לאחר דאמרין הכא דכל היכא דמשמאי קרדפי לה אין עליו דין רודף, שפיר קשה מהתם, דהא לא עשה כלום והווי כמו דקרדפי לה משמאי.

(כו) בא"ד, התם משום דאפילו לא מסרוהו לו היה נהרג. וכו'. הקשה היד אברהם (יור"ד, קנו), איך יכלו למוטרו להורג ולהפסידו חיי שעה. וכתב, דצריך לומר, שהווי הורגין כל העיר מיד וליכא חיי שעה. והחזון איש (חו"מ סימן כה) כתב דדברים אלו דחוקים, וביאר, דכיון דבלאו הכי היו הורגים את כולם, לא חיישי לחיי שעה דידיה, כדי להציל חיי עולם של כולם.

(כז) בא"ד, שם. כתב בתוספות הגרע"א (אהלות פ"ז, אות ט"ז) בשם הפנים מאירות, דלתירוצן זה הוא הדין ולד שיצא ראשו, וידוע ששניהם ימותו, מותר להרוג את הולד כדי להציל האשה, וכן משמע ביד רמא. אמנם עיין בזכרון שמואל (סימן פג, יא) וחידושי רבי שמואל (סימן יד אות יב).

(כח) גמ', נימא מסייע ליה רודף וכו' אומר לו ראה שישאל הוא וכן ברית הוא וכו' חבר אין צריך התראה. כתב היר רמא, דלפי זה אף דרודף אין צריך התראה, האי דאמרין ליה הכי לאזהרה בעלמא, דילמא הדר ביה ויצילו תרווייהו. וכן כתבו תלמידי רבינו יונה (עבודה זרה כח.), דאם נוכל למנוע לרודף אחר חבירו להורגו בדברים מטוב, ואי לאו, יש לנו תחילה לקטוע אחד מאבריו כדי להצילו, ואם אי אפשר מצווים להרוג, כדי להציל הנדרף. נעיינן מה שכתבנו לקמן ער. אות ב]. וכן דעת הריב"ש בשו"ת (סימן רלח) שכתב, דמתרין בו דוקא בגוונא שיש פנאי להתרות בו, אבל אם לא יספיקו להציל הנדרף אם יתרו בו, הורגים אותו בכל ענין. וכן כתבו המגיד משנה (פ"ח מחובל ומוזק ה"י). והמנחת חינוך (תר, ב). ולדבריהם גם בקטן אם אפשר דעל ידי ההתראה ימנע מלהרוג, צריך להתרות בו. וכן כתב הלכות הלכות (הכא בהערה) עיין שם. אמנם המהרש"א כתב, דצריך להתרות בו שלא יאמר שוגג הייתי, כמו שפירש רש"י לקמן לר"י דלא בעי קבלת התראה. והקשה עליו בשוערי רבי שמואל (סטטסיל), אם כן, מאי קמקשי מקטן ומיצא ראשו וכו', הא התם שוגג ואנוס גמור הוא. והרמב"ם (פ"א מרוצח ה"ז) כתב, דצריך להזהירו, ואם ימשיך לרדוף אחריו, יכול להורגו. אמנם הטור (חו"מ תכה, א) כתב, דאין צריך להתרות בו, אלא להודיעו שהנדרף הוא ישראל. והבית יוסף (שם סק"ד) כתב, דאף שיטת הרמב"ם כן. והסמ"ע (שם סק"ג) כתב, דהתראה זו (למאן דאמר אין צריך התראה), אינה אלא לכתחילה בעלמא. והוכיח כן מקטן שרודף דאינו בר הבחנת התראה, ומכל מקום הורגין אותו להציל ממנו. ועיין גם בב"ח (שם סק"ג-ד). ור"י שלמה איגר (בחדושי הגרע"א כתובות לג:) כתב על דברי הסמ"ע, דברמב"ם לא משמע כן. וכן הוכיח מתוס' כתובות (לג). ד"ה אלא פשיטא.

(כט) גמ', אם אומר יודע אני כן פטור על מנת כן אני עושה חייב. עיין מה שכתבנו באות כ בשם החזון איש.

(ל) גמ', אנא דאמרני כתנא דמחתרת דאמר מחתרתו זו היא התראתו. כתב הנודע ביהודה (מהדו"ת חו"מ, תשובה ס'), דמכאן מוכח דאיכא פלוגתא אי רודף צריך התראה. והלקוטי הלכות כתב בדעת ברייתא קמייתא, דנאמר מחתרת, מפני שרוב גנבים מצויין במחתרת. והתורת חיים כתב, דלתירוצן קמא ליכא מאן דסבר דרודף צריך התראה. וכן כתב המגיד משנה (פ"ט מגניבה ה"ח)]. וביאר דפליגי אי הריגת הרודף מדין הצלת הנדרף ומשום הכי אין צריך התראה, או מדין עונש ולהכי בעינן שיקבל עליו התראה כמו כל הרוגי בית דין. אבל ביד רמא משמע, דלכולי עלמא הווי מדין הצלת הנדרף. נוכח הוכיחו דרודף אין צריך התראה מהא דאמר רב הונא דניתן להרוג קטן הרודף, ומשמע דפשיטא לגמ' שאפשר להרוג קטן, ואי מדין עונש, אין הא עונשין לקטן].

(לא) גמ', שם. הקשה הבנין שלמה, למאן דאמר דרודף צריך התראה, איך אמרינן לעיל דאב על הבן יש לו דמים ואסור להורגו, הא אם התרה בו וקיבל התראה, מוכח דאתי להורגו. וכתב, דמכאן מוכח דבעל הבית גופיה, דשייך גביה "הבא להורגך השכם להורגו", לא בעי התראה. נלפני מה

הדרג החימי

מסכת סנהדרין דף עג - דף עד

יב אייר - יג אייר התש"ע

כיון דאמרינן לעיל (נה: דמויד הוא, אלא דחס רחמנא עליה, מצילין אותו בנפשו).

(יג) רש"י ד"ה אפגמה רבה, כגון עריות דכריתות וכו', והולד ממזר ונעשית זונה בבעילתו וכו'. כתב הערוך לנר, דטעמא דזונה בלבד לא מהני, דגם מחייבי לאוין האוסרין לכל, נעשית זונה. ולפי זה, רבי יהושע דסבר ביבמות (טז), דאין ממזר אלא מחייבי מיתות בית דין, וכן רבי עקיבא דסבר שם דאפילו מחייבי לאוין הוי ממזר, על כרחך לא סבירא להו טעם דפגם כרבנן, אלא טעם דמסרה נפשה לקטלא, דשייך דוקא בעריות דיהרג ואל יעבור. והיך רמא ביאר, דחייבי כריתות הוי פגמה רבה דחמיר איסוריה, מה שאין כן חייבי לאוין.

(יד) רש"י ד"ה הבא על אחותו, בתוה"ד, ואע"ג דלא אקטול פטור מתשלומין כדקיימא לן בכל חייבי מיתות שוגגין וכו'. עיין מה שכתבנו לעיל עב. אות ד. (טו) תוס' ד"ה ממונא, בתוה"ד, אלא הכא טעמא דלא משלם אתחילת ביאה משום דקם ליה בדרכה מיניה וכו'. כתבו תוס' ביבמות (נט). ד"ה אלא לאו, דלפי זה הוה מצי למינקט וחזר ובא עליה שלא כדרכה, כיון דחייב קנס אשלא כדרכה. ועיין עוד באות הבאה.

(טז) בא"ד, וי"מ דלא אתרביא העראה כגמר ביאה וכו'. הקשו התוס' ביבמות (נט). ד"ה אלא לאו, אם לא מחייב קנס בהעראה, מאי פריך למאן דאמר העראה זו הכנסת עטרה, הא לדידיה נמי אתי שפיר דהא לא מחייב קנס בהכנסת עטרה אלא בגמר ביאה ממש. והקשה המהרש"א (שם), דיש להקשות כן אף לפירוש קמא, מאי פריך למאן דאמר העראה זו הכנסת עטרה, הא לדידיה נמי אף דמשלם קנס בהעראה, מכל מקום כיון דבהכנסת עטרה קים ליה בדרכה מיניה וניתן להצילו בנפשו, לא משלם עד גמר ביאה ממש. ותיריך, דלפירוש קמא איכא למימר דסברה הגמ', דכיון דמחייב קנס אהעראה לית לן לחיוביה קנס אגמר ביאה, כיון דכבר השיר בתוליה בהכנסת עטרה. מה שאין כן לתירוץ בתרא דהעראה לא נתרבה לקנס, ואם הערה ופירש אינו חייב קנס כלל, אם כן כל חיוב הקנס בכל פעם על גמר ביאה, ולכן הקשו שפיר. כן ביאר הגר"ע"א (בהגהותיו למשנה למלך פי"ז מאיסורי ביאה הי"ג) דברי המהרש"א. אלא דאכתי הקשה (הכא, בקושיות עצומות) לתירוץ קמא, למה לי כלל שבא עליה תחלה שלא כדרכה, לוקי מתניתין דבא על אחותו שלא כדרכה, ומשעת העראה איפגמא, ובשלא כדרכה הא לא נעשית בעולה, ומחייב נמי מומן על גמר ביאה. ונשאר בצריך עיון גדול. וכתב הרב יעקב הלוי ליפשיץ (בהגהותיו לתוס' שאנץ מספר 43), דלחומר הקושיא צריך לומר, שבביאה שלא כדרכה אין שייך לחלק כלל בין העראה לגמר ביאה, מכיון שאינה ביאה ממש, ונחשבת רק כהעראה בלבד, ואף דלשיטה זו שלא כדרכה חייב קנס ואילו העראה אינו חייב, מכל מקום ביאה שלימה שלא כדרכה, נחשבת יותר מהערה בה כדרכה, אבל לחלק הביאה אי אפשר, ונחשב כאילו נתחייב מיתה בשביל כל הביאה.

(יז) רש"י ד"ה שבא עליה, הוא או אחר. כתב המנחת חינוך (תר, יב) דאחר, היינו פסול דוקא. וכמו שכתבנו לעיל עמוד א' אות ט.

דף עד ע"א

(א) גמ', לא שנא. כתבו התוס' בבבא קמא (כב:): ד"ה בגדי ובכתובות (ל:): ד"ה רב אשי בשם הרשב"ם, דטעמא דפטור בכל גווני, כיון שהוא חייב מיתה אף לבעל האישה, דגם הוא מצווה להורגו. ורבינו תם פירש, דילפינן לה מהא דקתני דאם יש אסון באשה פטור על הוולדות, והתם הרי המיתה היא לאשה ותשלומי הוולדות לבעל.

(ב) גמ', ורדף שהיה רודף אחר חבריו להרגו ויכול להצילו באחד מאבריו ולא הציל נהרג עליו מאי טעמא וכו'. כתב ההפלאה (כתובות לח. בתוה"ד הא), דהיכא דיכול להצילו באחד מאבריו, אינו צריך להשתדל להצילו בלא אחד מאבריו, דרק לגבי להורגו ילפינן מקרא דביכול להצילו באחד מאבריו אין להורגו, אבל גבי יכול להצילו באחד מאבריו, ליכא קרא להצילו בלא אחד מאבריו. אבל בתלמודי רבינו יונה (עבודה זרה כח., הובא לעיל עב: אות כז) כתבו, דאם נוכל למנוע לרודף אחר חבריו להורגו בדברים מוטב, ואם לאו יש לנו תחילה לקטוע אחד מאבריו כדי להצילו וכו'. וכן הוכיח בשיעורי רבי דוד פוברסקי (לעיל עב:): מהרמב"ם (פ"א מרוצח ה"ז).

(ג) גמ', וכי עונשין מן הדין. עיין מה שכתבנו לעיל עג. אות א. (ד) גמ', חוץ מעבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים. דעת השאלות (מב) והרמב"ם (פ"ה מיסודי התורה ה"ב), והבעל המאור (יז: - יח. מדפי הרי"ף), והחינוך (רצה- רצו), שיסוד החיוב דיהרג ואל יעבור בג' עבירות אלו, מדין קידוש ה' ולא מחמת חומר האיסור, דלגבי זה אונס מתיר. אבל דעת הרמב"ן (מלחמות דף יז: מדפי הרי"ף) והחידושי הר"ן, דהוי משום חומר האיסור

הוצאות להצילו, כתבו היד רמה והרא"ש (סימן ב), דהניצול חייב לפרוע לו הוצאותיו. וכתב הכלי חמדה (פרשת כי תצא) (בדעת הרמ"ה) דאף אם יודע שהנתבע עני ולא יהיה לו לשלם, מחוייב להצילו. וכן כתב בשערי רבי שמואל במשמעות דברי הרא"ש. וכן כתב המאירי, דכשאין לחבירו, מוזהר גם להוציא ממון. ועיין שם מה שהקשה. והסמ"ע (חו"מ תכו סק"א) כתב בדעת השולחן ערוך והרמ"א, דאין הניצול חייב לפרוע למציל. ועיין עוד בכלי חמדה (שם) ובמרחשת (ח"א סימן מג) ובאפיקי ים (ח"ב סימן לד).

(ז) גמ', שם. כתב המנחת חינוך (רלו, א), דאפשר דהיכא דבעי למיטרח איכא נמי עשה, דכיון דהתורה גילתה דמחייב אף למיטרח ולאגורי, איכא אף העשה ד"והשבותו לו". והשולחן ערוך הגר"ז (חו"מ הלכות נזקי הגוף סעיף ח') נקט, דליכא עשה. ונלפי החידושי הר"ן המובא באות הבאה, לכאורה איכא נמי עשה. ועיין מרחשת (ח"א סימן מג).

(ח) רש"י ד"ה קמ"ל, בתוה"ד, לא תעמוד על עצמך משמע אלא חזור על כל צדדין וכו'. אמנם החידושי הר"ן כתב, דלא משמע כן, אלא מיתורא דקראי מרבינן גופיה וממוניה, ומשום הכי כתיבי תרי קראי. והמהר"ם הקשה לשיטת רש"י, אמאי אצטרין עשה ד"והשבותו לו". עיין שם. ועיין עוד מה שתיריך בשערי רבי שמואל (טסטיל).

(ט) גמ', נעבדה בה עבירה. פירש רש"י ד"ה נעבדה בה, כבר. כתב המנחת חינוך (תר, יא), דהיינו דוקא אם נפגמה פגימת איסור, אבל אם נבעלה סתם לא חשיבא פגומה, ומצילין אותה בנפשו. וכן מבואר ברש"י (בעמוד ב) ד"ה ולא נפיש. והרמב"ם (פ"א מרוצח ה"ב) כתב, דאם רדף אחר ערוה ותפסה והערה בה, אף על פי שלא גמר ביאתו אין ממיטין אותו. וביאר הכסף משנה, דבמה שהערה בה נעשתה עברה על ידי עמו. וכתב המנחת חינוך (שם), דהרמב"ם סבר, דלא שייך נעבדה בה עבירה רק מאותו איש ובאותה ביאה, וכגון שהערה בה, דכיון דנפגמה ממנו באותה ביאה אין ניתן להצילה על גמר ביאה. ואף דרב חסדא (לקמן עמוד ב') דאמר כגון שבא עליה שלא כדרכה וכו', סובר דאף על ידי ביאה אחרת נפגמה, וכפירוש רש"י, הרמב"ם לא פסק כהאי אוקימתא, כיון דאיכא אוקימתות אחרות לתרץ המשנה. וכן ביאר בשו"ת הרדב"ז (שפח). והאריך לבאר דאף כוונת רש"י כך.

דף עג ע"ב

(י) תוס' ד"ה חד, בתוה"ד, וא"ת ולמה לי קרא למעוטי שבת הא מציל גופיה קא מחלל שבת וכו'. כתב האחיזעזר (ח"א, יט), דמשכחת לה בגוונא דאחד רדף אחר הטריפה בשבת, דעל עצם הרדיפה להרוג חבירו אין להורגו, כיון דטריפה גברא קטילא הוא, אלא כיון דעושה חילול שבת בהריגתו, סלקא דעתין דאפשר להרוג הרודף, דאף דמחלל שבת בהריגת הרודף, הא קיימא לן דמחללין שבת להצלת טריפה, ושפיר משכחת לה דהורגין משום חילול שבת, ומכל מקום לא הוי חילול שבת. ובכהאי גוונא איתרבי לרבי אלעזר ברבי שמעון דיכול להורגו. ועיין עוד תירוץ בדרך זו בסנהדרי קטנה בשם הר"ב מפשיסחא. וכן בשו"ת אהל משה (ח"ב, מ).

(יא) גמ', רבנן סברי אפיגמה קפיד רחמנא וכו'. כתב רש"י ד"ה אפגמה רבה, דבעינן שהולד יהיה ממזר ותיעשה זונה בביאתו. ולפי זה כתב המנחת חינוך (תר, י) דבנדה דאין הולד ממזר כדאיתא ביבמות (מט.), נומה שכתב רש"י בספר הפרדס (הלכות נדה), דהולד ממזר, כבר הקשה עליו רבינו תם בספר הישר (חלק השו"ת מה, ב). ועיין מה שכתב ליישב דבריו בשו"ת הצנפת פענח (וורשא סימן יח) וכן אינה נעשית זונה בביאתו, נכמו שכתב הרמב"ם (פ"ח מאיסורי ביאה ה"א). ודברי הבית שמואל (אהע"ז ז, סק"ה) תמוהין, אין מצילין את הרודף אחריה. אבל כתב, דמסתיתמ הרמב"ם משמע, דמצילין. וכן כתב הגר"ע"א (על הרמב"ם פ"א מרוצח ה"א). ועיין גם באות הבאה מה שכתבנו בשם היד רמה.

(יב) שם, כתב המנחת חינוך (שם, יג), דאם גוי רודף אחר נדה הורגין אותו. אף דאינו מצווה עליה, כיון דאפיגמה קפיד רחמנא. נומה דנקט המנחת חינוך שנדה הנבעלת לגוי, עוברת באיסור נדה, מדכתב דניתן להצילה בנפשו, והרי בעינן חייבי כריתות, כן מבואר נמי בשו"ת הרי"ף (סימן קס"ו) ובמהרש"א (חידושי אגדות) מגילה (יג): ובפירוש ר"ש איזידא על מגילת אסתר (פ"ב, כ) ועוד. וכן כתב הכלי חמדה (סוף שמות בקונטרס המילואים עמוד 98) במכתב לחלקת יואב. ודלא כמו שכתב החלקת יואב (ח"א יור"ד סימן כט) דאינה עוברת. אבל לשיטת רבינו תם (לקמן עד: תוס' ד"ה והא אסתר), כתבו הכלי חמדה והחלקת יואב דודאי אינה עוברת. ומה דנקט המנחת חינוך דאין הרודף צריך לעבור עבירה, כן כתב הרמב"ם (בספר המצוות לאו רצג), דקטן בן ט' הרודף אחר עריות הורגין אותו. אלא דהאור שמח (פ"א מרוצח ה"ג) כתב, דבאמת בעינן שגם הרודף יעשה עבירה, וקטן

שאינו נדחה מפני פיקוח נפש.

(ה) גמ', א"ר ישמעאל מנין שאם אמרו לו לאדם עבור עבודת כוכבים ואל תיהרג מנין שיעבור ואל יהרג וכו'. כתבו התוס' (בעמוד ב') ד"ה והא וד"ה וכן נח, דרבי ישמעאל נמי מודה, דברוצח ונערה המאורסה, אפילו בצנעה יתגר ואל יעבור. אמנם התוס' בכתובות (ט). ד"ה דאמר כתבו, דרבי ישמעאל סבר דאף בגילוי עריות ושפיכות דמים בצנעה יעבור ואל יהרג, וכדכתב להדיא בהגהות אשרי (כתובות פ"א סימן ד'). והפסקי רי"ד (פסחים כה): כתב, דדווקא לענין שפיכות דמים מודה רבי ישמעאל דיהרג ואל יעבור, מסברא "דמאי חזית וכו'", אבל בגילוי עריות יעבור ואל יהרג, כמו בעבודה זרה.

(ו) גמ', יכול אפילו בפרהסיא. עיין מה שכתבנו לקמן עמוד ב' אות י.

(ז) גמ', דתניא ר"א אומר ואהבת וכו'. ברייתא זו איתא נמי בברכות (סא:), ומסיים, רבי עקיבא אומר בכל נפשך אפילו נוטל את נפשך. וכתב המהרש"א (שם בחידושי אגדות), דרבי אליעזר נמי לענין נטילת נפש קאמר כדמוכח הכא, ורבי עקיבא לפרושי דבריו אתי, דלא תימא דכוונת רבי אליעזר לחייב לטרוח בכל גופו אבל לא שימסור נפשו. ועיין עוד בחידושי הר"ן פסחים (כה.). אבל הגר"א (אמרי נועם ברכות שם) כתב, דרבי אליעזר לא דיבר לענין מסירת נפשו ממש, דוכי יש לך אדם שממונו חביב עליו מגופו, וכדאיתא בתהילים (מט, יח) "כי לא במוותו יקח הכל", ומה יועילו לו מה שנשאר כבוד ביתו. אלא דיבר לענין טירחת הגוף, ורבי עקיבא פליג וסבר דצריך למסור נפשו למיתה. ולפי זה כתב דצריך לגרוס הכא וכו', דהראיה מרבי עקיבא [אמנם לפי זה צריך נמי לגרוס אינהו דאמרי כרבי עקיבא]. ועיין עוד בערוך לנר ותורת חיים, ובית הלוי (דרוש ז) וקובץ שיעורים (פסחים אות קה), והגהות רא"מ הורוויץ (ברכות שם).

(ח) רש"י ד"ה ואפילו מצוה קלה יהרג ואל יעבור, שלא ירגילו העובדי כוכבים להמריך את הלבבות לכך. והשאלות (מב) והרמב"ם (פ"ה מיסודי התורה ה"ד) והחינוך (רצה) כתבו, דהוי משום קדוש ה'.

דף עד ע"ב

(ט) גמ', אפילו לשנוי ערקתא דמסאנא. כתב רש"י ד"ה ערקתא, אפילו דהאי מנהג בעלמא ואין כאן מצוה. אבל הבית יוסף (יור"ד קנו סק"א) דייק מהרמב"ם (פ"ה מיסודי התורה ה"ב), דהיינו משום דאית ביה לא תעשה ד"ובחוקותיהם לא תלכו", אבל על מנהג בעלמא אין דין מסירת נפש, וכן כתב המנחת חינוך (רצו, י) בדעת החינוך.

(י) גמ', אין פרהסיא פחותה מעשרה בני אדם. כתבו הריטב"א (פסחים כה.) והמאירי (הכא), דלא צריך בפני עשרה ממש, אלא שעשרה ידעו בדבר. וכן כתבו הרשב"ץ (ח"א סימן קנח) והמהרי"ק (סימן קס) והרדב"ז (צד) והש"ך (יור"ד קנו סק"ד). והוכיחו כן מדפרכינן להלן, "והא אסתר פרהסיא הואי", והרי לא היה בפני עשרה ממש. אלא דהמאירי כתב, דיכול להיות דראוה עשרה בני אדם כשהולכיה לבית המלך. ועיין בחידושי הר"ן. ולפי זה כתב המהר"ם שיק (אהע"ז לו, וקנה), דגבי בועל ארמית בפרהסיא, דקנאין פוגעין בו, סגי נמי בבדאי גוונא. וכן כתבו התוספות הרא"ש ותוספות טוך (קדושין כא:). וכן נראה בריטב"א (שם). אבל המנחת חינוך (תקלב, ב) נקט על פי משמעות הרמב"ם (פ"ב מאיסורי ביאה ה"ד), דלענין קנאין פוגעין בו, בעינן בפני עשרה ממש, ולא סגי בעשרה היודעין בדבר, אף דהוי איסור תורה. אמנם בתוספות ישנים ותוספות מהר"ם ורבינו פרץ ורבינו אברהם מן ההר (יבמות עו): מבואר, דשלא בפני עשרה ממש, ליכא איסור דאורייתא. והקשה עליהם בקובץ הערות (ס"ד, ו) מהכא, דאמרין דאסתר פרהסיא הוי. ועיין עוד תוס' שאנץ ושיטה מקובצת בשם תוספת הרא"ש סוטה (ט): ובמהרש"א שם.

(יא) גמ', והא אסתר פרהסיא הואי. כתב הנימוקי יוסף (יז: מדפי הרי"ף), דהא דלא מקשה הא אסתר שעת הגזירה הואי, משום דלא מיקרי גזירה אלא כשהגזירה מיוחדת על היהודים בלבד, אבל אחשוורוש לא על ישראל בלבד גזר, אלא על כל מדינות מלכותו. וכן כתבו הלחם משנה (פ"ה מיסודי התורה ה"ג) ובביאור הגר"א (יור"ד קנו סק"ט). והאור גדול (סימן א) כתב בדעת הרמב"ם (פ"ה מיסודי התורה ה"ד), שגם אם גזר על אומות אחרות חשיב שעת הגזירה. ולפי זה דייק להנאת עצמן מתיר גם בשעת הגזירה. וכן ביאר הט"ז (יור"ד קנו סק"ג) בדעת הרמב"ם, וכן דייק ממה שכתב רש"י בד"ה שדי לנהרא. וכן כתב בקיצור פסקי הרא"ש בשם הטור. עוד כתב, דהיינו דלא כמו שכתב הב"ח בדעת הטור, דלהנאת עצמן לא מהני בשעת הגזירה. ובחידושי הר"ן כתב, דדעת הרמב"ם דאף לצורך עצמן אסור בשעת הגזירה. ולפי זה כתב האור גדול בדעת הרמב"ם, דלא הקשו מאסתר דהיתה גזירת המלכות,

היינו משום דכתב הש"ך (יור"ד קנו סק"ז) בשם תרומת הדשן, שאם העכו"ם אין יודעים שהוא יהודי ליכא חילול ה', ומותר לעבור בשעת הגזירה, וגבי אסתר הרי לא ידעו הגויים שהיא יהודית. אמנם משום פרהסיא, כיון שהיהודים ידעו זאת, מקשינן. ועיין לקמן אות יג.

(יב) גמ', שם. פירש רש"י ד"ה והא אסתר, דאיך נבעלה לעובד כוכבים. דהיינו דקושיית הגמ' מאיסור עובד כוכבים הבא על בת ישראל, ולא איסור אשת איש. אמנם לשיטת הריב"ם בתוס' ד"ה והא, תיפוק ליה משום איסור אשת איש. [אלא דהבית יוסף (קנו סק"א) כתב, דכוונת רש"י דלא היתה אשת איש]. וכן הוכיח בשיעורי רבי דוד (כתובות ג:) מרש"י (עמוד א) ד"ה מאי חזית דלא כריב"ם. וכן כתב בחידושי הר"ן, דקושיית הגמ' מאיסורא דעובד כוכבים, דקתני בעבודה זרה (לו:), דעכו"ם הבא על בת ישראל, בית דינו של שם גזר על זה, והוי איסורא דרבנן. ואתי שפיר לשיטת רש"י ד"ה ערקתא, דבפרהסיא אפילו על מנהג ישראל יהרג ואל יעבר. אמנם לשיטת הרמב"ם (הובאה לעיל באות ט), כתב המעשה רקח (פ"ה מיסודי התורה ה"ב), דדוקא על מצות לא תעשה דאורייתא יש חיוב מסירת הנפש ולא על מצוה דרבנן, קשה. אמנם בהגהות מים חיים על הרמב"ם כתב, שבאיסור דרבנן מודה הרמב"ם שיש חיוב מסירת נפש. ועיין נמי ריטב"א (פסחים כה:).

(יג) גמ', רבא אמר הנאת עצמן שאני. כתב הבעל המאור (יז: - יח. מדפי הרי"ף), דלפי זה, בגי' העבירות [חוץ מרציחה], אם הגוים עושים להנאת עצמן אין חייבין למסור הנפש. ואזיל לטעמיה באות ד, דגי' עבירות אסורין משום חילול ה'. אבל הרמב"ן (במלחמות ה') פליג, דכל מה שהתירו משום הנאת עצמן אינו אלא בשאר עבירות דבפרהסיא איכא חילול ה', אבל בגי' העבירות יהרג ואל יעבור בכל גוונן. ואזיל לטעמיה (באות ד) דגי' עבירות אסורין משום חומר העבירה ולא משום חילול ה'. וכן כתב בחידושי הר"ן. וכן כתב הרמב"ם (פ"ה מיסודי התורה ה"ב). [ואף על גב שדעת הרמב"ם שחיוב מסירת נפש בגי' עבירות הוי משום קידוש ה', (כמו שכתבנו באות ד), מכל מקום סבירא ליה דבגי' העבירות שייך קידוש ה' גם כשאונסין אותו להנאתם]. ועיין עוד באות הבאה, מה שכתבנו בדעת רש"י.

(יד) רש"י ד"ה היכי יהיבין להו, בסוה"ד, ולא מסרי נפשייהו אקדושת השם הלא חק עבודת כוכבים הוא. כתב בביאור הגר"א (יור"ד קנו סק"ז), דמבואר ברש"י, כשיטת הבעל המאור (באות הקודמת), דאף בגי' עבירות, להנאת עצמן שרי. וביאר האור גדול (ז. מדפי הספר), מדלא פירש רש"י שהראיה משום דהוי פרהסיא, אלא משום דהוי חק העכו"ם, משמע דמהאי טעמא היה צריך למסור נפש. וביאר (יב: מדפי הספר) דיש לומר, שקיים חוק העבודה זרה, הוי אביזרייהו דעבודת כוכבים. אבל הרמב"ן (מלחמות שם) כתב, דהתם לא הוי אביזרייהו, וכמו שביאר הנימוקי יוסף (שם) דלא מיקרי אביזרייהו אלא בלאוין המיוחדין בהן כגון עבודה לאתהגויי מינה, דאיכא משום ולא ידבק בידך וגו', אבל קוקי ודימנקי ליכא איסורא, אלא משום "ולפני עור לא תתן מכשול", (דאינו דוקא בעבודה זרה, אלא בכל המצוות, ולא מיקרי אביזרייהו דעבודה זרה), או משום איסור ד"ובחוקותי לא תלכו". וכתב האור גדול (טו:), דאף בדעת רש"י אפשר לומר כן, דכתב רק דהוי חק לעבודה זרה ולא עבודה זרה ממש. וכן הוכיח מרש"י יומא (פב.) ד"ה אף נערה. וכן כתב הבית יוסף (יור"ד קנו סק"א) והכסף משנה (פ"ה מיסודי התורה ה"א) בדעת רש"י ד"ה והא אסתר, דבגי' עבירות לא שרי להנאת עצמן, ודלא כביאור הגר"א. וכן כתב השלטי גיבורים שם.

(טו) תוס' ד"ה והא אסתר פרהסיא הואי, תימה דה"ל לאקשווי עריות הואי וכו'. כתב המהרש"א, דכן תירוץ רבא דהנאת עצמן שאני לא יתרחך הך קושיא דעריות הואי, וכשיטת הרמב"ן (באות הקודמת). ורבי שלמה איגר (בחידושי הגרע"א כתובות ג.) מסתפק בדעת רבינו תם, אי שינויא דקרקע עולם מהני אף היכא דהוי גילוי עריות וכשיטת הריב"ם להלן, או לא. והפני יהושע (כתובות ג:) כתב, דמדלא תירץ רבינו תם כריב"ם, מוכח דסבר, דלא מהני קרקע עולם להתיר עריות.

(טז) בא"ד, ותירץ ר"ת דאין חייבין מיתה על בעילת עובד כוכבים וכו' דהוי כביאת בהמה. כתב הרש"ש (כתובות ג:), דאף דעל ביאת בהמה חייבים מיתה, היינו דוקא בהמה ממש, ואפילו בעלה פנויה. אמנם בשו"ת פני יהושע (ח"ב אהע"ז, מד) ונכדו הפני יהושע (כתובות ג:) כתבו, דאין כוונתם דאין [אשת איש] חייבת מיתה על ביאתה, דכיון דעשה הכתוב ביאתו כביאת בהמה, לא גרע מביאת בהמה, דחייבין מיתה, אלא כוונתם דלא הוי בכלל גילוי עריות ולא צריכה למסור נפשה עלה. וכן שיטת הריטב"א (פסחים כה.). דלא צריך למסור נפש על ביאת בהמה. והחידושי הר"ן (הכא) נסתפק בזה, ונטה דהוי בכלל גילוי עריות.

(יז) בא"ד, בתוה"ד, ומתוך כך היה רוצה ר"ת להתיר בת ישראל שהמירה

כיון דאם כל ישראל יאבדו מן העולם ח"ו יהיה חילול ה', ולמנוע חילול ה' מותר לעבור אפילו אגילוי עריות.

כא) בא"ד, בסוה"ד, וא"ת כשנתרצית אסתר לאחשורוש וכו', למה לא גירשה מרדכי תחילה כדי שתהא מותרת לחזור לו וכו'. **כתב המהרש"א**, דהוא הדין דהוי מצוי להקשות למה לא גירשה כדי שלא תעבור על איסור אשת איש. וכן הוא במרדכי ישן, וכן בתוס' יומא (פב:): **ד"ה מה רוצח. ובשו"ת נודע ביהודה** (מהדו"ת יור"ד סימן קסא) כתב, דטעמא דתוס' הכא **ובמגילה** (טו.) **ד"ה כשם** שלא הקשו משום איסורא דאשת איש, דאסתר אנוסה היתה ואין איסור, ולמה יגרשנה, נולכאורה יש לומר, דגם כשהלכה אחר כך מדעתה כדי להציל עמה היה הדבר מותר משום הצלה דכלל ישראל וכדלעיל באות הקודמת. ומוכרחין לומר כן, אמנם עיין מה שכתב **המהרש"א**. אמנם לכאורה דעת התוס' יומא יש לומר, דסברי דלכתחילה ראוי לגרשה אף דהוי אונסין.

כב) בא"ד, בסוה"ד, וי"ל דלא היה רוצה לגרשה שהיה ירא פן יודע למלך. **ובתוס' מגילה** (טו.) **ד"ה כשם** הוסיפו לבאר, דכל מעשה הגט על פי עדים. אמנם **הרשב"א** (שם) הקשה, דהיה יכול לכתוב לה גט בכתב ידו, שכשר מדאורייתא. **והעונג יו"ט** (אבהע"ז קנה), הוכיח מדבריו דבכתב ידו יכול לגרש מדאורייתא **בינו לבין עצמו**, דאי בעי בית דין יודע הדבר. ותמה על **הנודע ביהודה** (מהדו"ת אהע"ז קיד) שכתב בדעת האור זרוע (הלכות יבום תר"א), דמדאורייתא בעינן ג'.

כג) גמ', בן נח מצווה על קדשות השם או אין מצווה על קדושת השם. כתב **המשנה למלך** (פ"י ממלכים ה"ב), דאף אם אינו מצווה על קדוש ה', על איסור רציחה חייב למסור נפשו, מסברא ד"מאי חזית וכו'". אמנם **בפרשת דרכים** (דרך האתרים דרוש שני), הביא דדעת מוהר"ש יפה, דגם בשפיכות דמים אינם מצווים למסור נפש. וכן כתב **הערך לנר**. ועיין **שיעורי ר"ד פוברסקי** (כתובות ג:).

וכו'. **הרא"ש** (כתובות פ"א סימן ד) כתב להתירה לבעל, כיון שבגיותו היתה אסורה עליו בגלל היותו גוי, לא נוסף איסור בביאתו לאוסרה עליו, דלא שייך לומר "אחד לבעל ואחד לבעל" בביאתו. **והריטב"א** (כתובות ג:) **והתוספות הרא"ש סוטה כו:** **והמרדכי** (הכא סימן תש"כ) בשם הר"ר **יחיאל** כתבו להתירה לבעל, דמכיון שנתגייר כקטן שנולד. אמנם **התוספות ישנים** (יומא פב.) נסתפקו אם יהיה מותר מהאי טעמא.

יח) בא"ד, בתוה"ד, והקשה הר"ר יצחק ב"ר מרדכי דע"כ בביאת עכו"ם נאסרה לבעל וכו'. משמע בתוס', דלדעת רבינו תם אף לבעלה אינה נאסרת. וכן כתבו **התוס' ישנים** (יומא פב.) **והמאירי** (כתובות ג:). אבל **השיטה מקובצת והפני יהושע** (כתובות ג:) כתבו, דודאי מודה רבינו תם דלבעלה נאסרת וכדהוכיחו התוס'. עיין בדבריהם. וכן כתב **התרומת הדשן** (ח"א, ריט).

יט) בא"ד, יהרג גרסינן ואבועל קאי דעביד מעשה. **הקשו התוס' ביומא** (פב:): **ד"ה מה רוצח**, בשם **השאליות** (מב), מהא דאיתא **ביבמות** (נג:), דאין קישוי אלא לדעת, ואם כן לא הוי אונס. ותירץ, דמשכחת לה להתרפאות כהיא **דלקמן** (עה.). וכתבו, דלשון יהרג לא משמע כן. ופירשו בשם ר"י, דמיירי שהנכרים מדביקים אותו בערוה ואינו יכול לישמט, אלא אם כן יהרגוהו, ועל זה קאמר דאין טענת אונס לומר דאין עושה מעשה, כיון שיוודע שיתקשה ויעשה מעשה. ועוד פירשו, דהדביקוהו לאחר שנתקשה לאשתו בהיתר.

כ) בא"ד, בתוה"ד, לא בעי למימר דמהאי טעמא היה לה למסור עצמה וכו'. כתב **בשו"ת מהרי"ק** (קסו) בשם ר' יהודה **מפריש** בשם ר"י, דהטעם דהותר לה ליבעל לו. וכן הטעם דאסתר הלכה לאחר מיכן מדעת, כדאיתא **במגילה** (טו.) [הובא בתוס' להלן], משום, דלהצלת כלל ישראל מותר לאשה להבעל באיסור. וכן כתב **המאירי**, וכן כתב **החומדת שלמה** (לח, כז כהג"ה). ובטעם הדבר כתב **החזון איש** (סנהדרין כד, ב. ועיין גם פאר הדור ח"ג עמוד קפה).

הצטרף גם אתה ללומדי ה"דרג היומי" בעיון!!!

זמני השיעור בדרג היומי בעיון ע"י רבני הכולל בכל יום בין השעות 9:45-10:45 בבית המדרש "משכן אהרן" שע"י חניכי ישיבת פוניבז' מודיעין עילית ת"ז

יש אנשים שרוצים לעשות יד ושם לזכר עולם על נשמת אבותיהם ועושים להם מצבה של אבן וכו'...

יתנדב עבורו איזה ספר הצריך לרבים ללמוד בו, ויכתוב עליו את שמו, ובכל עת שילמדו בו יהיה לנחת רוח לנשמת הנפטר... (ה"ח באהבת חסד ח"ב פט"ו)

כתובת המערכת: רח' שאגת אריה 17/25 קרית ספר מודיעין עילית. טל/פקס: 08-9741714 ©

למוניים, לתרומות, להנצחות ולכל ענין 050-4102442 Sbma@kavnaki.net

<http://www.shtaygen.co.il/?CategoryID=1124>